

WÓJT G M I N Y R A C H A N I E

**G M I N A
R A C H A N I E**

**ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO**

część I - UWARUNKOWANIA

załącznik nr 1

do Uchwały Nr Rady Gminy Rachanie

z dnia.....

Rachanie - 2014 r.

WPROWADZENIE DO IV ZMIANY STUDIUM

Przedmiotowa IV zmiana Studium jest nowelizacją Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rachanie uchwalonego Uchwałą Nr II/13/2002 z dnia 13. 12. 2002 r. z późniejszymi zmianami, zwanego dalej „Studium”.

Celem IV zmiany Studium jest wskazanie obszaru na którym byłaby możliwość realizacji elektrowni wiatrowej o mocy do 3MW w miejscowości Siemnice - dz. nr ewid. 228.

Zgodnie z art. 10 ust. 2a upzp - jeżeli na obszarze gminy przewiduje się wyznaczenie obszarów, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, w studium ustala się ich rozmieszczenie.

Obszar zmiany Studium obejmuje działkę przeznaczoną pod lokalizację elektrowni oraz obszar stref ochronnych.

IV zmiana nie obejmuje części dokumentu Studium, pn. „Uwarunkowania”, zarówno w zakresie tekstu stanowiącego załącznik nr 1, jak i rysunku stanowiącego załącznik nr 3 do uchwały.

Niezmieniane części polityki przestrzennej przedstawione w Studium, uznaje się za obowiązujące, co jest zgodne z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.), który stanowi, że Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwalone po 1 stycznia 1995 r., zachowują swoją moc.

W zakresie rysunku studium - bez zmian pozostawia się także rysunek I - UWARUNKOWANIA.

Rysunek zyskuje wyłącznie nowe opracowanie graficzne z przedstawieniem na aktualnej mapie topograficznej pozyskanej z państwowego zasobu geodezyjno - kartograficznego

!

ZESPÓŁ AUTORSKI

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
UCHWALONEGO UCHWAŁĄ NR II/13/2002 RADY GMINY RACHANIE Z DNIA 13 GRUDNIA 2002 r.**

arch. Andrzej Rabiega (gł. proj.)
mgr inż. Piotr Rabiega (projekt.)
techn. Alfred Kostrubiec (projekt.)
mgr inż. Marzena Rabiega (projekt.)

SPIS TREŚCI

I. INFORMACJA OGÓLNA.....	6
I.1. PODSTAWA PRAWNA.....	6
I.2. CEL I ZADANIA „STUDIUM” W SYSTEMIE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO....	6
I.3. MATERIAŁY WEJŚCIOWE	6
II. UWARUNKOWANIA ROZWOJU.....	7
1. Uwarunkowania zewnętrzne	7
1.1. Informacja ogólna	7
1.2. Położenie geograficzne	7
1.3. Rzeźba terenu	7
1.4. Budowa geologiczna	7
1.5. Dane podstawowe	7
1.5.1. Powierzchnia	7
1.5.2. Sołectwa	7
1.5.3. Funkcje	7
1.5.4. Demografia	7
1.5.5. Zasoby naturalne	7
1.6. Elementy zagospodarowania gminy	7
1.7. Infrastruktura społeczna i mieszkalnictwo	8
1.8. Infrastruktura techniczna	8
1.9. Pozycja gminy na tle województwa	8
1.10. Pozycja gminy na tle powiatu Tomaszów Lubelski	9
1.11. Powiązania funkcjonalne z regionem	12
1.11.1. Położenie geograficzne	12
1.11.2. Powiązania przyrodnicze	12
1.11.3. Powiązania kulturowe	12
1.11.4. Powiązania w zakresie infrastruktury społecznej	13
1.11.5. Powiązania w zakresie infrastruktury technicznej	13
2. Uwarunkowania wewnętrzne	14
2.1. Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne	14
2.1.1. Rozwój przestrzenno – gospodarczy	
2.1.2. Podstawowe funkcje terenu	15
2.2. Uwarunkowania przyrodnicze	18
2.2.1. Budowa geologiczna	18
2.2.2. Rzeźba terenu	18
2.2.3. Gleby	18
2.2.4. Wody	19
2.2.5. Klimat	19
2.3. Powiązania przyrodnicze	20
2.4. Obszary chronione	20
2.5. Stan i zagrożenia środowiska	20
2.5.1. Zanieczyszczenie wody	20
2.5.2. Zanieczyszczenia gleb	20
2.5.3. Zanieczyszczenia powietrza	20
2.6. Stan i uwarunkowania środowiska kulturowego oraz ochrona jego dziedzictwa	21
2.6.1. Historia obszaru	21
2.6.2. Historia regionu i miejscowości	29
2.6.3. Obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków oraz zaewidencjonowane z terenu gminy Rachanie	31
2.6.4. Zieleń cmentarna	33
2.6.5. Wnioski i wytyczne konserwatorskie	35

2.7. Sfera społeczno-gospodarcza	34
2.7.1. Struktura demograficzna	34
2.7.2. Charakterystyka rynku pracy	36
2.8. Sieć osadnicza i mieszkalnictwo	38
2.8.1. Warunki mieszkaniowe	38
2.8.2. Obiekty obsługi mieszkańców	38
2.8.3. Oświata i wychowanie	39
2.8.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	39
2.8.5. Kultura	41
2.8.6. Usługi pocztowo-telekomunikacyjne	41
2.8.7. Usługi kultury	41
2.8.8. Usługi komercyjne	41
2.8.9. Turystyka	42
2.9. Sfera finansowa	42
2.10. Rolnictwo	43
2.11. Leśnictwo	46
3. Komunikacja drogowa	46
4. System infrastruktury technicznej i komunalnej	47
4.1. Zaopatrzenie w wodę	47
4.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	47
4.3. Gospodarka odpadami	47
4.4. Energetyka	48
4.5. Ciepłownictwo	48
4.6. Gazyfikacja	48
4.7. Telekomunikacja	48
4.8. Ochrona przeciwpożarowa	48
5. Bibliografia	49

I. INFORMACJA OGÓLNA

I.1. PODSTAWA PRAWNA

Postawą prawną opracowania jest:

- Uchwała Nr XI/44/99 Rady Gminy w Rachaniach z dnia 25 sierpnia 1999 r. w sprawie sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rachanie
- Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. art. 6 (Dz. U. Nr 89, poz. 415 z późniejszymi zmianami)
- „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rachanie” - wykonane na podstawie umowy o dzieło zawartej w dniu 20.03.2001 r. pomiędzy Zarząd Gminy w Rachaniach a Zespołem Autorskim.

I.2. CEL I ZADANIA „STUDIUM” W SYSTEMIE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO

„Studium” jest obowiązkowo wykonywaną częścią lokalnego systemu planowania, która wraz z opracowaniem „Strategii rozwoju społeczno - gospodarczego” stanowi dokument, mający charakter aktu wewnętrznego, którego celem jest określenie polityki przestrzennej gminy, a także ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego, wyrażających tę politykę.

Główne przedmioty „Studium”

- informacje związane ze stanem istniejącym, czyli diagnozą aktualnej sytuacji gminy oraz warunków ich rozwoju, dając rozpoznanie okoliczności rozwoju, zgodnie z wymogami art. 6 ust. 4 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym,
- informacje określające kierunki rozwoju przestrzennego i zasady polityki przestrzennej, a więc podstawowe reguły działalności gospodarczo-inwestycyjnej, przyjęte przez samorząd zgodnie z art. 6. ust. 5 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym.

Podstawowe zadania „Studium”

- rozpoznanie aktualnej sytuacji społeczno - gospodarczej gminy, istniejących uwarunkowań oraz zagadnień związanych z jej rozwojem,
- określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej obszarów gminy,
- określenie zasad dla koordynacji planów miejscowych i decyzji administracyjnych z zakresu zagospodarowania i zainwestowania terenu,
- określenie kierunków i zasad promocji gminy.

I.3. MATERIAŁY WEJŚCIOWE

Materiały wejściowe do projektowania stanowią:

• obowiązujące opracowania planistyczne:

- miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Rachanie uchwalony Uchwałą Nr XVI/69/91 Rady Gminy w Rachaniach z dnia 9 września 1991 r.
- zmiany do wymienionego planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego wykonane dla niewielkich fragmentów terenów gminy.

• materiały mapowe:

- mapa sytuacyjno - wysokościowa (topograficzna) obszarów gminy w skali 1:10 000
- mapa klasyfikacji gruntów terenu gminy w skali 1:10 000.

• dane statystyczne:

- „Rocznik statystyczny województwa Lubelskiego 2000” wydany przez Urząd Statystyczny w Lublinie,
- dane informacyjne i statystyczne uzyskane w Urzędzie Gminy,

• opracowania specjalistyczne:

- „Strategia Rozwoju gminy Rachanie” - Urząd Gminy w Rachaniach
- „Program Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Środowiska” dla powiatu Tomaszów Lubelski - Starostwo Powiatowe w Tomaszowie Lub. - Tomaszów Lubelski - 2000 r.
- gminne programy rozwoju, dokumentacje techniczne itp.
- zalecenia, wnioski i postulaty uzyskane do „studium” w trakcie procesu formalno - prawnego,
- gminne programy rozwoju, dokumentacja techniczna itp.
- artykuły, opracowania specjalistyczne, literatura fachowa.

II. UWARUNKOWANIA ROZWOJU

1. Uwarunkowania zewnętrzne

1.1. Informacja ogólna

1.2. Położenie geograficzne

Gmina Rachanie położona jest w powiecie Tomaszów Lubelski, w południowo -wschodniej części województwa lubelskiego. W poprzednim podziale administracyjnym gmina Rachanie należała do województwa zamojskiego. Gmina Rachanie graniczy od:

- północy z gminami Tyszowce i Komarów,
- południa z gminami Tomaszów Lubelski i Jarczów
- wschodu z gminą Łaszczów,
- zachodu z gminami Krynice i Tarnawatka

1.3. Rzeźba terenu

Gmina Rachanie położona jest w granicach Grzędy Sokalskiej. Hipsometrycznie jest to teren zróżnicowany. Wysokości względne często przekraczają 50 metrów a rozczłonkowanie terenu jest duże. Ze względu na budowę geologiczną rzeźbę tego terenu określa się mianem "rzeźby lessowej".

1.4. Budowa geologiczna

Grzęda Sokalska zbudowana jest ze skał wapiennych wieku kredowego /górnego - mastrycht/. Grzędę budują odporne na działanie erozji chemicznej opoki i margle zawierające 40 - 80% węglanów z lepiszczem krzemionkowym. Utwory te przykrywa grubym płaszczem less o miąższości kilku - kilkunastu metrów.

1.5. Dane podstawowe

1.5.1. Powierzchnia

Teren gminy Rachanie obejmuje powierzchnię 94,05 km² - 9405 ha.

1.5.2. Sołectwa

Administracyjnie Gmina Rachanie podzielona jest na 14 sołectw i 19 miejscowości Wiejskich

1.5.3. Funkcje

- produkcja żywności
- drobna wytwórczość
- obsługa ludności
- obsługa rolnictwa
- mieszkalnictwo
- turystyka

1.5.4. Demografia

- liczba ludności - 6379 osób
- gęstość zaludnienia na 1km² - 67,83 osób na km²
- kobiet na 100 mężczyzn - 100,2
- przyrost naturalny - 3,19 ‰
- stopa bezrobocia - 15,4 %

1.5.5. Zasoby naturalne

Zasobami naturalnymi znajdującymi się na terenie gminy Rachanie są:

- Gleby
- Urozmaicona rzeźba terenu
- Dolina rzek: Rachanka i Wożuczynka
- Lasy o powierzchni 1859 ha - stanowią one 21 % powierzchni gminy

1.6. Elementy zagospodarowania gminy

- rolnictwo i leśnictwo
- użytki rolne 6473 ha (stanowi to 72,31 % powierzchni ogólnej gminy) w tym:
 - a) grunty orne: 5421 ha (83,76%)
 - b) łąki i pastwiska 1026 ha (15,85%)
 - c) lasy: 1859 ha (20,77% powierzchni ogólnej) 26 ha
 - d) sady (0,40%)
 - e) pozostałe grunty i nieużytki: 620 ha (6,93% powierzchni ogólnej)

dominacja gleb II kl. bonit., przewaga własności prywatnej - 68,82% użytków rolnych, średnia gospodarstwa rolnego - 3,09 ha

- podmioty gospodarcze 160 firm
- rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo 10 firm
- działalność produkcyjna 16 firm
- budownictwo 8 firm
- handel 72 firmy
- restauracje 2 firmy
- transport, składowanie 18 firm
- pośrednictwo finansowe 5 firm
- obsługa nieruchomości i firm 6 firm
- edukacja 8 firm
- ochrona zdrowia i opieka socjalna 4 firmy
- pozostała działalność usługowa, socjalna i komunalna - 10 firm

1.7. Infrastruktura społeczna i mieszkalnictwo

- oświata:

Na terenie gminy Rachanie znajduje się 7 szkół podstawowych, do których uczęszcza 659 uczniów, gimnazjum, do którego uczęszcza 103 uczniów, 1 placówka wychowania przedszkolnego, gdzie uczęszcza 40 dzieci. Na terenie gminy występują 3 klasy wychowania przedszkolnego przy szkołach podstawowych, do których uczęszcza 53 wychowanków. Nauczycieli 76, pracowników obsługi 23. palaczy 20 zatrudnianych sezonowo.

- kultura:

Na terenie gminy działają dwie biblioteki, w każdej miejscowości należącej do gminy Rachanie są świetlice, które podlegają określonej jednostce OSP, w Rachaniach znajduje się Gminny Ośrodek Kultury

- zdrowie i opieka społeczna:

Na terenie Gminy Rachanie działają dwie placówki służby zdrowia: Ośrodek Zdrowia w Rachaniach i w Cukrowni Wożuczyn oraz dwie apteki w Rachaniach i w Cukrowni Wożuczyn

- sport:

Na terenie gminy zlokalizowane jest: 1 stadion, 5 boisk, 3 sale gimnastyczne,

- łączność:

Na terenie gminy zlokalizowana jest centrala telefoniczna obsługująca 210 abonentów,

- handel:

Na obszarze gminy znajdują się: sklepy różnych branż, głównie spożywczo- przemysłowe.

- rzemiosło:

Rzemiosło zrzesza usługi różnych branż.

- ochrona ppoż.:

9 jednostek OSP, zrzeszających 329 członków

- mieszkalnictwo:

zagrodowe jednorodzinne, wielorodzinne (bud. zakładowe). Powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę wynosi - 17, lm².

1.8. Infrastruktura techniczna

- gospodarka wodno-ściekowa i odpadami:

sieć wodociągowa 75km, przyłączy 1531 km, kanalizacja 15 km, gminne wysypisko śmieci

- energetyka

1397 gospodarstw posiada prąd elektryczny

- komunikacja:

18 km dróg wojewódzkich, 37 km dróg powiatowych, 34,2 drogi gminne, 130 km dróg osiedlowych lub do obsługi pól.

1.9. Pozycja gminy na tle województwa

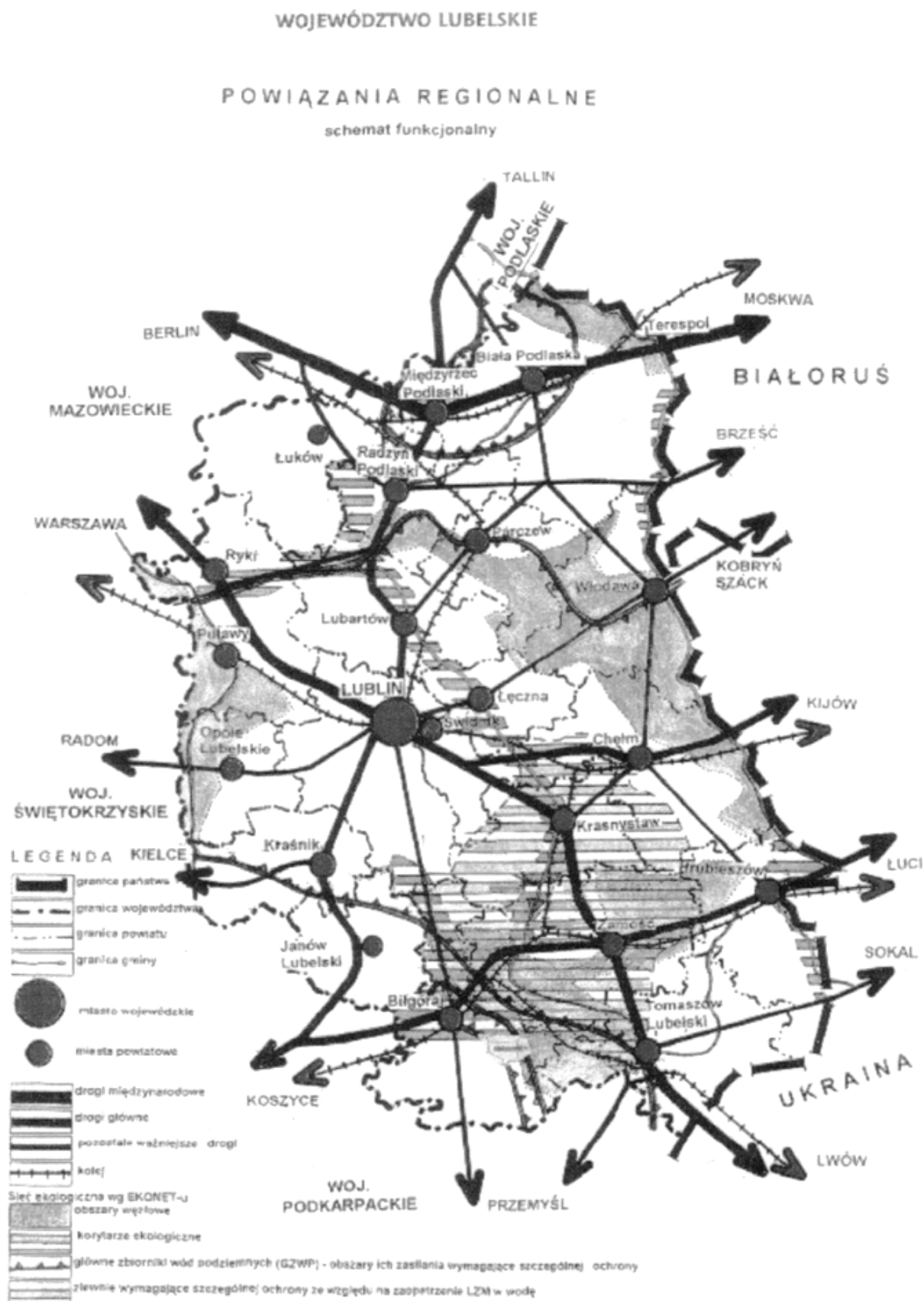
Powierzchnia województwa lubelskiego	2 511 448,00 ha
Powierzchnia gminy Rachanie	9405,00 ha
Stanowi to w powierzchni województwa	0,37%
Ilość ludności ogółem województwo lubelskie	2 234 937 osób
ilość ludności gminy Rachanie	6379 osób
Stanowi to w ilości ludności województwa	0,28%
Ilość kobiet na 100 mężczyzn dla województwa	105,2
Ilość kobiet na 100 mężczyzn dla gminy	100,2

Gęstość zaludnienia na 1 km dla województwa	89 osób
Gęstość zaludnienia na 1 km ² dla gminy	67,83 osób
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla województwa	71,9 osób
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla gminy	122,8 osób
Przyrost naturalny na 1000 ludności dla województwa	0,10
Przyrost naturalny na 1000 ludności dla gminy	-1,27 ‰
Powierzchnia użytków rolnych województwo lubelskie	1729074 ha
Użytki rolne obszaru gminy	6473 ha
Stanowi to w powierzchni użytków rolnych województwa	0,37%
Powierzchnia gruntów leśnych województwa lubelskiego	571499 ha
Powierzchnia gruntów leśnych gminy Rachanie	1859 ha
Stanowi to w powierzchni gruntów leśnych województwa	0,32%
Długość sieci rozdzielczej wodociągowej województwa	14194,7 km
Długość sieci rozdzielczej wodociągowej gminy	75 km
Stanowi to długość sieci wodociągowej na tle województwa	0,52%
Długość sieci kanalizacyjnej województwa	2224,4 km
Długość sieci kanalizacyjnej gminy	15 km
Stanowi to długość sieci na tle województwa	0,67%
Ilość mieszkań na terenie województwa	671500
Ilość mieszkań na terenie gminy	2679
Stanowi to w ilości mieszkań województwa	0,39%
Ilość uczniów w szkołach podstawowych w województwie	240700
Ilość uczniów w szkołach podstawowych w gminie	659
Stanowi to w ilości uczniów województwa	0,27 %
Ilość uczniów w gimnazjach w województwie	37200
Ilość uczniów w gimnazjach w gminie	103
Stanowi to w ilości uczniów województwa	0,27 %

1.10. Pozycja gminy na tle powiatu Tomaszów Lubelski

Powierzchnia powiatu Tomaszów Lubelski	148700 ha
Powierzchnia gminy Rachanie	9405 ha
Stanowi to w powierzchni powiatu	6,3%
Ilość ludności ogółem powiatu Tomaszów Lubelski	92644 osób
ilość ludności gminy Rachanie	6379 osób
Stanowi to w ilości ludności w powiecie	6,8%
Gęstość zaludnienia na 1 km ² dla powiatu	62 osób
Gęstość zaludnienia na 1 km ² dla gminy	67,83 osób
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie	26259 osób
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie	122,8 osób
Przyrost naturalny na 1000 ludności dla powiatu	0,4
Przyrost naturalny na 1000 ludności dla gminy	-1,27 ‰
Powierzchnia użytków rolnych powiatu	87502 ha
Użytki rolne obszaru gminy	6473 ha
Stanowi to w powierzchni użytków rolnych w powiecie	7,3%
Powierzchnia gruntów leśnych w powiecie	6876 ha
Powierzchnia gruntów leśnych gminy Rachanie	1859 ha
Stanowi to w powierzchni gruntów w powiecie	27,04%
Długość sieci rozdzielczej wodociągowej powiatu	47,8 km
Długość sieci rozdzielczej wodociągowej gminy	75 km
Stanowi to długość sieci wodociągowej na tle powiatu	0,52%
Długość sieci kanalizacyjnej w powiecie	34,5 km
Długość sieci kanalizacyjnej w gminie	15 km
Stanowi to długość sieci na tle powiatu	43%
Ilość mieszkań na terenie powiatu	6150

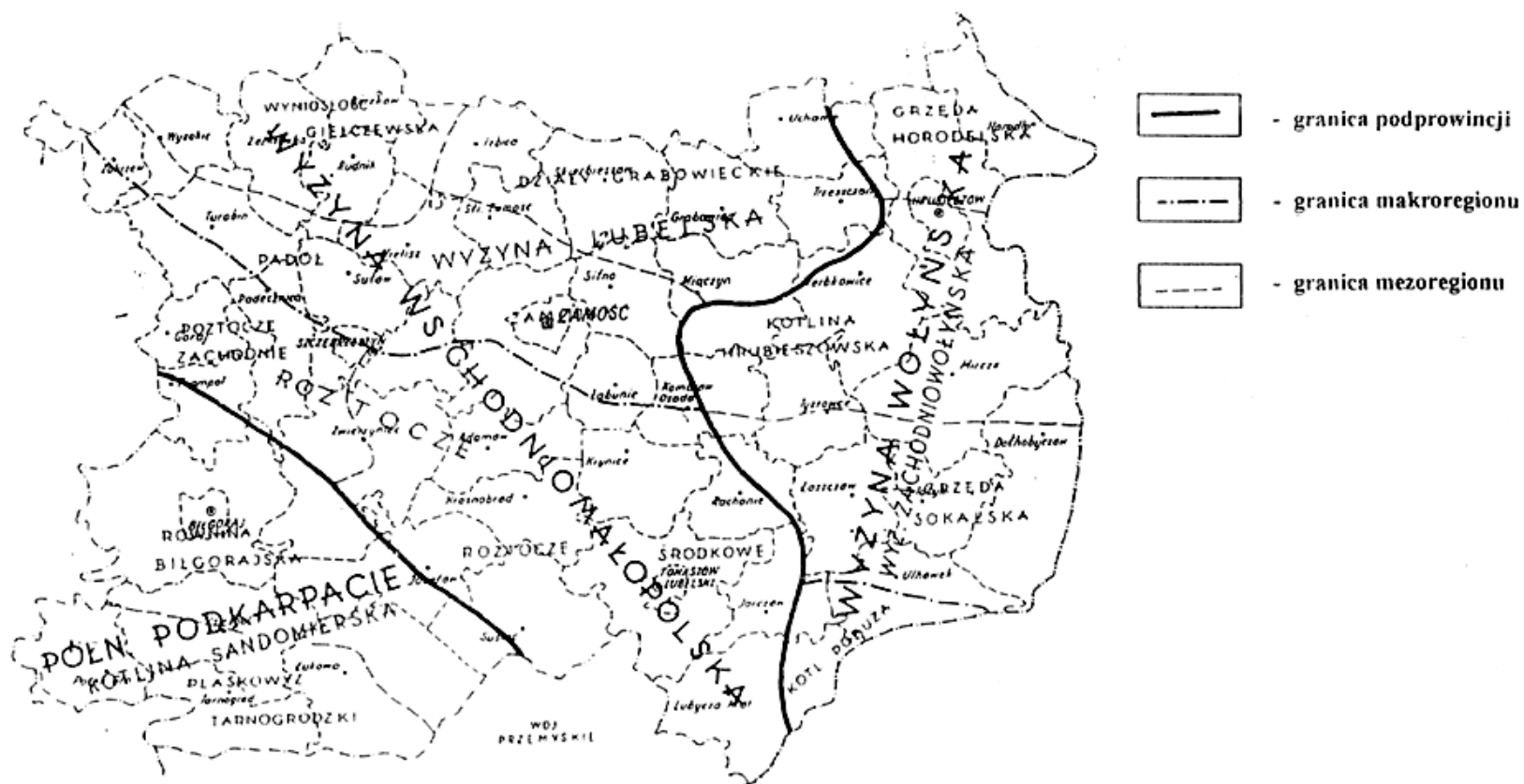
Ilość mieszkań na terenie gminy	2679
Stanowi to w ilości mieszkań w powiecie	43%
Ilość uczniów w szkołach podstawowych w powiecie	2754
Ilość uczniów w szkołach podstawowych w gminie	659
Stanowi to w ilości uczniów w powiecie	23,9%
Ilość uczniów w gimnazjach w powiecie	574
Ilość uczniów w gimnazjach w gminie	103
Stanowi to w ilości uczniów w powiecie	17,9%

REGION ZAMOJSKI

PODZIAŁ FIZJOGRAFICZNY REGIONU ZAMOJSKIEGO

WG. J. KONDRACKIEGO

1.11. Powiązania funkcjonalne z regionem

1.11.1. Położenie geograficzne

Gmina Rachanie znajduje się w południowo - wschodniej części województwa lubelskiego w powiecie Tomaszów Lubelski. Gmina graniczy od:

- północy z gminami Tyszowce i Komarów,
- południa z gminami: Tomaszów Lubelski i Jarczów
- wschodu z gminą Łaszczów,
- zachodu z gminami: Krynice i Tarnawatka,

Od miasta wojewódzkiego oddalona jest o 120 km miasta powiatowego o 20 km.

1.11.2. Powiązania przyrodnicze

Pod względem fizjograficznym obszar gminy Rachanie znajduje się we wschodniej części Grzędy Sokalskiej. Skałę macierzystą gleb na obszarze gminy stanowią piaskowce, wapienie i margle jurajskie, piaski plejstoceńskie oraz namuły i torfy holoceniowe. Na większości obszaru Gminy występują gleby bielcowe, natomiast pozostały udział mają gleby wykształcone z glin zwałowych: gleby brunatne i czarnoziem.

Warunki hydrologiczne na terenie gminy Rachanie są dość korzystne. Zaopatrzenie w wodę odbywa się z piasków jurajskich oraz z piasków i żwirów czwartorzędowych. Stan wód powierzchniowych reguluje rzeka Rachanka, która jest lewobrzeżnym dopływem rzeki Huczwy. Na wschód od Grodysławic do rzeki Rachanki wpada jej lewobrzeżny dopływ Wóhuczyńka. W kierunku południowym od Grodysławic najbliższą rzeką jest Sikława będąca również dopływem Huczwy. Wody podziemne poziomu kredowego w gminie Rachanie należą do wód wodorowęglanowo - wapniowych. Rachanie położone są w obrębie zbiornika wód podziemnych Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 407 (Chełm - Zamość) Na obszarze gminy Rachanie znajdują się duże kompleksy leśne. W lasach Werechańskim, Siemińskim, Rachańskim, Michałowskim i Sojniczy występują głębokie wąwozy lessowe.

1.11.3. Powiązania kulturowe

Dzieje historyczne terenu wchodzące w skład obecnego powiatu tomaszowskiego (zamojszczyzny) należy odnieść do początków Państwa Polskiego. W kronikach odnotowano, iż w roku 981 „szedł Włodzimierz ku Lachom i zajął grody ich, Przemyśl, Czerwień i inne grody, które są i po dziś dzień pod Rusią”. Zapewne Czerwień był stolicą ziemi, dzielnicy czy też krainy nazywanej w historiografii Grodami Czerwieńskimi, później ziemią lub księstwem czerwieńskim, należącym do Polski. Nie rozstrzygnięte jednak i nadal dyskusyjne pozostaje zagadnienie terytorium Grodów Czerwieńskich. Grody Czerwieńskie odebrał Bolesław Chrobry w 1018 r. w wyprawie na Kijów. Pozostawały one przy Polsce do 1031 roku, gdy zajęli je powtórnie książęta ruscy Jarosław i Mściwój, wykorzystując zaangażowanie się Mieszka II w walce z Niemcami.

Były to początki osadnictwa ruskiego na zachodzie, które rozwijało się w miarę wzrostu ekspansji mongolskiej na Ruś Kijowską. Trwały one do XIII w. Sytuacja zmieniła się dopiero po tragicznej śmierci Jerzego Trojdenowicza w 1340 roku i podjętej wtedy przez Kazimierza Wielkiego wyprawie na Ruś, a w ślad za tym pierwszych prób osadnictwa wyludnionych przez wojny ziem. Po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 roku rządy w Polsce objął Ludwik Węgierski, powierzając w 1372 roku zarząd Rusi halickiej Władysławowi Opolczykowi. Notowane są wtedy pierwsze nadania ziemskie. W 1377 roku nastąpiła wyprawa polsko - węgierska na Ruś, a w jej wyniku ponownie odzyskano Chełm i Bełż. Włączenie ziemi chełmskiej i bełskiej już na stałe do Polski nastąpiło w wyniku wyprawy Jadwigi na Ruś w 1381 roku. Od roku 1388 rozpoczęło się intensywne osadnictwo Ziemi Chełmskiej i księstwa bełskiego. Po śmierci ostatniego księcia bełskiego Władysława II w 1462 roku Księstwo zostało włączone do Korony jako województwo bełskie i takim pozostała do końca pierwszej Rzeczypospolitej. Okres ten charakteryzuje się powstaniem na tych terenach wielu miast.

Najmłodszym choć jednocześnie efemerycznym miasteczkiem były Potoki notowane jako miasto w 1763 roku. W 1772 roku nastąpił pierwszy rozbiór Polski pociągając za sobą nowy podział administracyjny kraju. Teren gminy Rachanie znalazł się pod zaborem austriackim. Po kilkakrotnych zmianach po trzecim rozbiórce oraz w czasach Księstwa Warszawskiego, kolejny podział administracyjny kraju został ustalony w 1816 roku po utworzeniu tzw. Księstwa Polskiego. Przetrwał on bez zasadniczych zmian do 1912 roku kiedy utworzono gubernię chełmską. Przez okres ten tzn. do wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 roku tereny gminy Rachanie były pod zaborem austriackim. Po odzyskaniu niepodległości dokonano nowego podziału administracyjnego kraju w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach b. guberni lubelskiej z lat 1867- 1912. W 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego z okresu międzywojennego w którym większość terenów gm Rachanie należała do województwa Lwowskiego. W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju znosząc powiaty i tworząc nowe województwa podzielone na gminy. Gmina Rachanie znalazła się w województwie zamojskim. Następny podział administracyjny kraju w 1999 roku spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar powiatu Tomaszów Lubelski i województwo Lubelskie.

1.11.4. Powiązania w zakresie infrastruktury społecznej

Na terenie gminy Rachanie są zaspakajane usługi podstawowe publiczne i komercyjne. Ludność z usług wyższego rzędu takich jak: oświata, kultura, zdrowie, handel, rzemiosło itp. może korzystać z placówek zlokalizowanych w Tomaszowie Lubelskim lub w Zamościu. Mieszkańcy gminy większość spraw związanych z administracją załatwiają w gminie lub mieście powiatowym, ewentualnie wojewódzkim Lublinie.

1.11.5. Powiązania w zakresie infrastruktury technicznej

a) regionalne

Gmina Rachanie posiada dobry układ komunikacyjny. Na terenie gminy znajdują się drogi wojewódzkie: Nr 850 Tomaszów Lubelski - Józefówka - Rachanie - Hrubieszów, Nr 852 Tomaszów Lubelski - Józefówka - Grodysławice - Łaszczów, o łącznej długości 18 km.

b) lokalne

Gmina ma również dobre połączenie z sąsiadującymi gminami dzięki przebiegającym przez teren gminy drogami powiatowymi i gminnymi, a także wewnątrzgminnymi. Pewna ich część jest nieutwardzona.

Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Rachanie

Lp	Nr drogi	Przebieg	Długość w km		
			Ogółem	Twarde	Nieutwardzone
1.	4832001	Werechanie - Zabłocie	1,6	0,5	1,1
2.	4832002	Kolonia Grodysławice - Żwiartówek	3,4	1,1	2,3
3.	4832003	Kolonia Michałów - Kolonia Żwiartówek	5,0	-	5,0
4.	4832004	Siomówka - Kolonia Michałów	2,5	1,8	0,7
5.	4832005	Od drogi Nr 565 szkoła podstawowa - Kolonia Wożuczyn	1,4	1,4	
6.	4832006	Od skrzyżowania drogi Gp 005 do końca Koloni Wożuczyn	0,5	0,5	
7.	4832007	Maciejówka - Zastaw	2,0	2,0	-
8.	4832008	Od drogi Nr 571 do Ostrowa	2,0	-	2,0
9.	4832009	Od drogi wojewódzkiej Nr 852-Kolonia Grodysławice	2,0	1,0	1,0
10.	4832010	Od skrzyżowania GW 009 do końca Koloni Grodysławice	0,9		0,9
11.	4832011	Pawłówka - Ostrów	3,2	1,5	1,7
12.	4832012	Od drogi wojewódzkiej Nr 852 - SP Grodysławice - cmentarz	1,2	1,2	

13.	4832013	Od drogi wojewódzkiej Nr 852 do Gminnego Wysypiska Śmieci	0,8	0,8	
14.	4832014	Kociuba - Pawłówka	2,8	-	2,08
15.	4832015	Od skrzyżowania GP 014 - Złodziejówka	2,5	-	2,5
16.	4832016	Od skrzyżowania ul. Ogrodowej do Urzędu Gminy w Rachaniach	0,9		0,9
17.	4832017	Od drogi Nr 573 do SP w Pawłówce	0,3	-	0,3
18.	4832018	Od drogi GU 015 (Złodziejówka) do drogi leśnej w Werechaniach	0,2		0,2
19.	4832019	Od drogi gminnej GP Oliw kierunku północnym przez tereny łąk do SP w Pawłówce	0,2		0,2
20.	4832017A	Od drogi powiatowej 48565 do zbiorników wodociągowych w Woźuczynie Cukrowni	0,8	0,4	0,4
Razem			34,2	12,2	22,0

2. Uwarunkowania wewnętrzne

2.1. Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne

2.1.1. Rozwój przestrzenno - gospodarczy

Dzieje terenu obejmowanego przez gminę Rachanie sięgają początków Państwa Polskiego. Wieś Rachanie leżała w obszarze Grodów Czerwieńskich. Wielokrotnie w okresie od XI do XIV w. była pod panowaniem władców ruskich i polskich. Ostatecznie w 1340 r. Kazimierz Wielki przyłącza te tereny do Polski, rozpoczynając osadnictwo ziemi chełmskiej i bełskiej.

Dopiero w 1387 roku królowa Jadwiga w wyprawie na Ruś włączyła już na stałe do Polski ówczesną ziemię chełmską i bełską. W 1388 roku Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską księciu mazowieckiemu Ziemowitowi IV.

Ziemia chełmska weszła w skład Korony. Ustaliła się wtedy zachodnia granica zasięgu wpływów kulturowych ruskich obejmująca obszary powiatów nadbużańskich.

W XV i XVI wieku dokonano podziału administracyjnego, które utrzymały się do końca I Rzeczypospolitej. Podziały administracyjne I Rzeczypospolitej uległy likwidacji po pierwszym rozbiórze Polski w 1772 roku i po szeregu krótkotrwałych zmianach został przekształcony w województwo, później w gubernię lubelską podzieloną na powiaty.

Stan taki przetrwał do 1912 roku z części guberni lubelskiej i siedleckiej władze carskie utworzyły nową gubernię chełmską.

W trakcie organizacji powstała ona w tzw. Królestwie polskim, w 1915 włączono ją do generalnego gubernatorstwa kijowskiego, niezrealizowanego przez wybuch pierwszej wojny światowej w 1914 roku.

W 1919 roku utworzone zostało województwo lubelskie podzielone na powiaty i gminy. Południowo - wschodnia granica województwa lubelskiego i lwowskiego wyznaczona w 1919 roku utrzymała się bez zmian do 1939 roku.

Po odzyskaniu niepodległości dokonano nowego podziału administracyjnego kraju i w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach byłej guberni lubelskiej z lat 1867-1912.

Po wyzwoleniu w 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego z okresu międzywojennego, z podziałem na powiaty. W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju znosząc powiaty i tworząc nowe województwa podzielone na gminy.

Obszar gminy Rachanie wchodził w skład województwa zamojskiego.

Ostatni podział administracyjny kraju dokonany w 1999 roku teren gminy Rachanie umiejscowił w powiecie Tomaszów Lubelski województwo Lubelskie.

2.1.2. Podstawowe funkcje terenu

Lp.	Miejscowość	Funkcja	Wielkość Ilość mieszkańców	Układ przestrzenny	Obiekty zabytkowe
1	2	3	4	5	6
1.	Grodysławice	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -356	Ulicówka dwustronnie zabudowana	Grodysławice Zespół kościelny - kościół murowany (dawna cerkiew) z 1909 roku, cmentarz kościelny z drzewostanem - obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej; i Zespół dworski - dwór murowany 1839 rok (częściowo w ruinie), rządcówka murowana z 1840r. , magazyn gorzelni (w ruinie), towarzyszący drzewostan - ochroną objęty rosnący na działkach drzewostan oraz budynek rządcówki; Cmentarz grzebalny czynny, powierzchnia ok. 0,60 ha -obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej
2.	Grodysławice Kolonia	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -204	Ulicówka dwustronnie zabudowana	
3.	Józefówka	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -428	Ulicówka dwustronnie zabudowana	Młyn drewniany z XX w. - nieczynny w częściowej ruinie
4.	Kozia Wola	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Mała -122	Ulicówka dwustronnie zabudowana	murowany z 1910r., dom zarządcy murowany z 1910r., dom lekarza murowany z 1910 r., zieleń towarzysząca budynkom - obiekt objęty ścisłą ochroną konserwatorską;
5.	Żwiartówek	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -236	Ulicówka dwustronnie zabudowana	Młyn murowany z 1895 r., obecnie świetlica wiejska -obiekt zabytkowy;

6.	Werechanie	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -481	Widlica dwustronnie zabudowana	Cmentarz grzebalny nieczynny o powierzchni ok. 0,3 ha - obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej;
7.	Siemierz	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -396	Ulicówka dwustronnie zabudowana	
8.	Pawłówka	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -411	Widlica - dwustronnie zabudowana	Układ urbanistyczny wsi (nie wprowadzać zabudowy w dolinie rzeki Sikławy); Zespół dworski - dwór drewniany XIX w., park ok. 2 ha, drzewostan rosnący przy drewnianym budynku czworaka - obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej; Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej nieczynny - powierzchnia ok. 0,5 ha, mogiła zbiorowa 2880 pochowanych- obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej;
9.	Rachanie	Usługi podstawowe i ponad podstawowe gminne (administracja, oświata, zdrowie, kultura). Drobną wytwórczość przemysłową	Duża -1012	Wielodrożnica dwustronnie zabudowana	Zespół kościoła - kościół murowany 1769 - 97, ogrodzenie murowane z bramą i czterema kapliczkami z drugiej połowy XVIII w., drzewostan, obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej; Zespół dworski - dwór murowany koniec XVIII w., brama wjazdowa murowana XIX w., budynek zamkowy murowany XVII w., stajnia murowana XIX w., obora murowana XIX w., kapliczka murowana św. Jana Nepomucena XVIII w., figurka kamienna NMP Niepokalanego XIX w. - obiekty podlegają ścisłej ochronie konserwatorskiej; Zespół szkolny - szkoła murowana z 1930 r., miejsce kaźni z okresu II wojny światowej, mogiła zbiorowa (220 pochowanych) i krzyż na terenie Szkoły, drzewostan rosnący na działce szkolnej - obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej; Cmentarz grzebalny czynny o powierzchni ok. 1,5 ha z kaplicą murowaną obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej;

10.	Woźuczyn Cukrownia		Duża -861	Wielodrożnica dwustronnie zabudowana	• Część osiedlowa - domy pracowników Cukrowni murowane z 1912 r. oraz z 1926 r., dom pracowników Cukrowni Drewniany początek XX w., budynki gospodarcze murowane z 1912 r. i z 1926 r., budynek dyrekcji Cukrowni, zabudowa gospodarcza z zachodniej części zespołu, zieleń osiedlowa: aleje, drzewa przy budynkach i wzdłuż ulic - obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej; • Część produkcyjna - cukrownia murowana początek XX w., budynek murowany portierni z XX w. -teren objęty ochroną częściową polegającą na ochronie wyżej wymienionych budynków Cmentarz grzebalny czynny o powierzchni ok. 2 ha, kapliczka domkowa drewniana św. Jana Nepomucena XIX w., mogiła zbiorowa z okresu II wojny światowej (ok. 60 pochowanych obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej)
11.	Woźuczyn		Duża -828	Wielodrożnica dwustronnie zabudowana	Zespół kościoła - kościół murowany z 1742 - 50, plebania murowana z 1905 r., dom katechetyczny drewniany z 1930 r.(dawna organistówka), obrodzenie cmentarza kościelnego z czterema kapliczkami murowane z 1920 r.. drzewostan - obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej; Zespół pałacowy - fragmenty dawnej fortyfikacji murowanej (ziemne pozostałości bramy murowanej) pierwsza połowa XVIII w., budynek bramy, figurka kamienna św. Jana Nepomucena XVII w., park ze stawami o powierzchni ok. 10 ha - obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej;
12.	Siemnice	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -374	Ulicówka dwustronnie zabudowana	Zespół dworski - dwór drewniany połowa XIX w., spichlerz murowany z 1924 r., park o powierzchni ok. 2 ha -obiekt podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej; Spichlerz murowany z 1925 r. - obecnie kościół
13.	Michałów	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -387	Wielodrożnica dwustronnie zabudowana	
14.	Michałów Kolonia	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia -283	Ulicówka dwustronnie zabudowana	

2.2. Uwarunkowania przyrodnicze

2.2.1. Budowa geologiczna

Grzęda Sokalska zbudowana jest ze skał wapiennych wieku kredowego /górnym - mastrycht/. Grzędę budują odporne na działanie erozji chemicznej opoki i margle zawierające 40 - 80 % węglanów z lepiszczem krzemionkowym. Utwory te przykrywa grubym płaszczem less o miąższości kilku - kilkunastu metrów.

Less jest skałą pochodzenia eolicznego, osadzony tu podczas zlodowacenia bałtyckiego. Typowy less ma barwę żółtą, charakterystyczną łupliwość pionową, jest słabo scementowany i bardzo podatny na procesy erozji.

Wąskie dna dolin rozcinających wierzchovinę lessową wypełniają deluwia lessowe oraz holoceneskie torfy.

2.2.2. Rzeźba terenu

Gmina Rachanie położona jest w obrębie Grzędy Sokalskiej. Hipsometrycznie jest to teren zróżnicowany. Wysokości względne często przekraczają 50 metrów a rozczłonkowanie terenu jest duże. Ze względu na budowę geologiczną rzeźbę tego terenu określa się mianem „rzeźby lessowej”. Charakterystyczne są suche doliny erozyjne - denudacyjne, niecki denudacyjne, młode rozcięcia erozyjne typu wąwozów, miseczkowate zagłębienia bezodpływowe tzw. „wymoki” oraz studzienki i kotły sufozyjne. Większe formy najczęściej nawiązują do orografii podłoża starszego od lessu, na którym utwór tenże zalega, a więc skał kredowych. Przykładem tego jest denudacyjna krawędź typu kuestowego, będąca południową granicą omawianego mezoregionu. Bardzo charakterystyczną jest również głęboka, równoleżnikowa dolina górnej Huczwy wykorzystująca spękania kredowe. Dno jej położone jest na wysokości 215 - 220 m nad poziomem morza. Szerokość doliny 200 - 300 metrów. Doliny wcięły się o 50 - 60 metrów poniżej zrównań wierzchowinowych. Między doliną Rzeczycy i Huczwy biegnie równoleżnikowo rozległe wyniesienie, rozcięte głęboką doliną prawego dopływu Huczwy, tworząc charakterystyczne „grzędy”. W wielu miejscach teren jest silnie rozczłonkowany przez gęstą sieć suchych dolin poprzecznych. Podobną rzeźbą terenu cechuje się teren położony na północ od doliny Huczwy. Zachodnia granica Grzędy Sokalskiej jest w terenie najmniej widoczna. Przyjmuje się, że jest nią niezbyt wyraźnie zaznaczony skłon gdzie równoleżnikowy, „grzędowy” bieg warstw kredowych (charakterystyczny kierunek dla Wyżyny Zachodnio Wołyńskiej) skręca i przybiera kierunek „roztockiego” a więc SE - NW. Zarówno wysokości względne jak i bezwzględne osiągają w tym rejonie najwyższe wartości.

2.2.3. Gleby

Gleby Grzędy Sokalskiej są rodzajowo i typologicznie znacznie mniej zróżnicowane. Za wyjątkiem wąskich den dolinnych, całość omawianego obszaru pokrywają gleby lessowe całkowite w typie brunatnym i czarnoziemnym. W uprawie są to ziemie średnio ciężkie. Większość to gleby dobre i bardzo dobre, zaliczone do kompleksu pszenno dobrego i bardzo dobrego. Są pulchne i przewiewne a jednocześnie potrafią gromadzić duże zapasy wilgoci. Żyzność gleb lessowych uzależniona jest od typu gleby oraz położenia w terenie. Gleby położone na wierzchovinach i łagodnych skłonach, są bardziej urodzajne od gleb na skłonach o znacznym nachyleniu.

Najlepszymi glebami na Grzędzie Sokalskiej są czarnoziemy. Spotykamy tutaj zarówno czarnoziemy właściwe jak i zdegradowane. Położone są one plamiście. Najczęściej na łagodnych skłonach - w bezpośrednim sąsiedztwie z łąkami. Wszystkie czarnoziemy posiadają głęboki, zasobny w humus i podstawowe składniki pokarmowe poziom próchniczny. Są w dobrym i bardzo dobrym stopniu kultury. W profilu, na niewielkiej najczęściej głębokości, występuje węglan wapnia. Klasyfikowane są w klasie I i II. Należą w ponad 90 procentach do kompleksu pszenno bardzo dobrego.

Gleby brunatne lessowe stanowią większość gleb Grzędy Sokalskiej. Typologicznie dzielą się na gleby brunatne właściwe i wylugowane. Do najbardziej żyznych należą grunty położone na równinach wierzchovinowych i skłonach o niewielkim nachyleniu.

Stanowią kompleks pszenney bardzo dobry. Mimo, iż posiadają mniej zasobny w humus i płytszy poziom próchniczny od czarnoziemów, niewiele im pod względem urodzajności ustępują. Korzystna, gruzelkowata struktura, duża pojemność wodna, łatwość przyswajania przez rośliny składników pokarmowych powodują, że na glebach tych można z powodzeniem uprawiać rośliny o najwyższych wymaganiach. Największą powierzchnię wśród gleb brunatnych lessowych zajmują gleby kompleksu pszenney dobrego. Są one nieco mniej żyzne od gleb kompleksu pszenney bardzo dobrego. Wynika to przede wszystkim z położenia w gorszych warunkach fizjograficznych.

Zlokalizowane są one na skłonach o kilkustopniowym nachyleniu i podlegają umiarkowanej erozji. Poziom próchniczny jest mniej zasobny a jego głębokość jest równa miąższości warstwy ornej. Są strukturalne i przewiewne. Przy właściwej uprawie i wysokim nawożeniu dają plony nie gorsze od gleb kompleksu pierwszego. Wartość bonitacyjna jest określona klasą IIIa i IIIb.

Najsłabszymi wśród gleb lessowych są gleby położone na skłonach o znacznym nachyleniu. Zachodząca tu erozja jest główną przyczyną obniżającą ich wartość. Poziom próchniczny jest płytki i niskozasobny w próchnicę. W czasie orki jest mieszany z poziomem brunatnienia. Woda opadowa i roztopowa spływa po skłonach i tylko niewielka jej część pozostaje w glebie. Powoduje to, że gleby te są okresowo za suche. Plony zatem są zależne od przebiegu pogody a zwłaszcza od ilości i czasowego rozkładu opadów atmosferycznych.

Doliny rzeczne wypełniają głębokie torfy, na których powstały gleby torfowe i mułowo-torfowe. Większość jest zmeliorowana i tworzy kompleks użytków zielonych średniej jakości.

2.2.4. Wody

a) Wody podziemne

Wody podziemne poziomu kredowego w gminie Rachanie należą do wód wodorowęgłanowo - wapniowych. Wody te nie mają naturalnej izolacji bądź jest to izolacja słaba. Nad zwierciadłem wód podziemnych występującym na głębokości 4,4 - 7,5 m p.p.t. zalegają uszczelinowane skały węglanowe oraz cienka warstwa lessów, mułów bądź piasków. W związku z tym wody podziemne są w dużym stopniu narażone na zanieczyszczenia antropogeniczne. Rachanie położone są w obrębie zbiornika wód podziemnych Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 407 (Chełm - Zamość), który zgodnie z krajową strategią ochrony wód wymaga szczególnej ochrony.

b) Wody powierzchniowe

Stan wód powierzchniowych reguluje rzeka Rachanka, która jest lewobrzeżnym dopływem rzeki Huczwy. Rachanka jest rzeką uregulowaną. Płyne z zachodu w kierunku wschodnim i wpada do Huczwy w miejscowości Łaszczów. W obrębie doliny Rachanki występuje gęsta sieć rowów melioracyjnych. Szerokość doliny wynosi 600 m.

Na wschód od Grodysławic do rzeki Rachanki wpada jej lewobrzeżny dopływ Wozuczynka.

W kierunku południowym od Grodysławic najbliższą rzeką jest Sikława będąca również dopływem Huczwy. Jej dolina rozciąga się w odległości ok. 3 km od Grodysławic. W gminie Rachanie znajdują się stawy rybne w miejscowości Wozuczyn o łącznej powierzchni 33 ha i w miejscowości Rachanie o powierzchni 1,2 ha. Istnieje możliwość wykorzystania ich do celów rekreacyjnych.

2.2.5. Klimat

Klimat gminy posiada cechy klimatu kontynentalnego. Charakteryzuje się on dużymi kontrastami termicznymi między zimną i ciepłą porą roku. Dominującymi kierunkami wiatrów są wiatry zachodnie i północno - zachodnie. Średnia ich prędkość wynosi ok. 2m/s. Średnia roczna temperatura w/w obszaru wynosi ok. +7.1° C.

Średni roczny opad wynosi ok. 550 mm. Pokrywa śnieżna zalega tu 80-100 dni. Występują tu opady gradowe.

2.3. Powiązania przyrodnicze

Na obszarze całej gminy ochronie podlegają złoża wód podziemnych w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWO Nr 407 na zasadach określonych w „Dokumentacji określającej warunki hydrologiczne dla ustanowienia stref ochronnych GZWP Nr 407 (Chełm-Zamość), wymagane jest pilne przeciwdziałanie erozji wodnej powierzchniowej oraz bardzo pilne erozji wąwozowej,

- ochronie podlega korytarz ekologiczny Doliny Huczwy i Lasów Łaszców
- Tarnawatka -Zielone (obejmujący w obrębie gminy Las Ościnki, Las Sojnica)

2.4. Obszary chronione

Na terenie Gminy Rachanie występują następujące pomniki przyrody:

1. W miejscowości Rachanie w podworskim parku
 - 9 lip drobno Ustnych o obwodzie od 210 do 545 cm i wysokości 20 m,
 - 2 jesiony wyniosłe o obwodzie 336 i 390 cm i wysokości 25 m,
 - 2 klony pospolite o obwodzie 267 i 320 cm i wysokości 25m,
2. W miejscowości Pawłówka w podworskim parku
 - 2 lipy drobnolistne o obwodzie 270 i 210 cm i wysokości 20 m,
 - 2 dęby błotne o obwodzie 215 i 160 cm i wysokości 20 m,
 - 5 modrzewi europejskich o obwodzie 150 - 207 cm i wysokości 13 m,
3. W miejscowości Wożuczyn w pałacowym parku tzw. „ogrodzie włoskim”
 - Lipa drobno listna o obwodzie 380 cm i wysokości 20 m,
 - 2 topole białe o obwodzie 480 i 395 cm i wysokości 28 m,
 - dąb szypułkowy odmiana strzępolistna o obwodzie 125 cm i wysokości 20 m,
 - Leszczyna turecka o obwodzie w pnia 390 cm i wysokości 18 m.

Rozwój przemysłu, komunikacji i urbanizacji zaznaczył nieodwracalne zmiany w przyrodzie. Dlatego też dużą uwagę zwraca się na ochronę fauny i flory.

2.5. Stan i zagrożenia środowiska

Pomimo ogólnie dobrego stanu środowiska naturalnego istnieje szereg problemów, które występują na terenie Gminy. Problemy te dotyczą przede wszystkim następujących zagadnień: ochrony powietrza, gospodarki wodno - ściekowej, gospodarki odpadami, ochrony przyrody.

2.5.1. Zanieczyszczenie wody

Jakość wód powierzchniowych zależy przede wszystkim od stanu gospodarki wodno -ściekowej. Jednak problemem o szczególnym znaczeniu jest odprowadzanie do nich nie oczyszczonych wód opadowych z zakładów i ciągów komunikacyjnych. Głównymi zagrożeniami dla wód gminy Rachanie są: nieuporządkowana gospodarka ściekami bytowo - gospodarczymi niewłaściwe urządzenie gminnego wysypisk odpadów, brak izolacji przed przedostawaniem się zanieczyszczeń płynnych do wód gruntowych zanieczyszczenia spowodowane przez rolnictwo i komunikację

2.5.2. Zanieczyszczenia gleb

Głównym źródłem zanieczyszczeń gleb na terenie gminy jest chemizacja rolnictwa i zanieczyszczenia komunikacyjne.

W obecnych czasach chemizacja rolnictwa jest mniej szkodliwa dla gleb z uwagi na mniejsze ilości stosowanych nawozów i środków ochrony roślin, jeśli są one stosowane to są III i IV klasy toksyczności.

2.5.3. Zanieczyszczenia powietrza

Do najistotniejszych zanieczyszczeń powietrza należy zaliczyć: dwutlenek siarki, tlenki azotu, amoniaku, tlenki węgla i pyły. Głównymi źródłami emisji tych substancji są: ciepłownie, okoliczne kotłownie komunalne, jak również zakłady przemysłowe i przetwórcze ulokowane w trójkącie Hrubieszów, Tomaszów Lub., Zamość.

Wielkość emisji zanieczyszczeń z „Cukrowni Wożuczyn S.A.” w Wożuczynie w latach 1990- 1994-1995

Rok	Emisja w Mg/rok					
	Ogółem pyły + gazy	Pyły	gazy			
			ogółem	w tym		
				Dwutlenek siarki	Tlenki azotu	Tlenek węgla
1990	422,0	52,1	369,9	242,9	101,7	25,3
1994	319,9	64,3	255,6	150,2	87,5	17,9
1995	314,2	63,3	250,9	153,2	74,6	23,1

2.6. Stan i uwarunkowania środowiska kulturowego oraz ochrona jego dziedzictwa

2.6.1. Historia obszaru

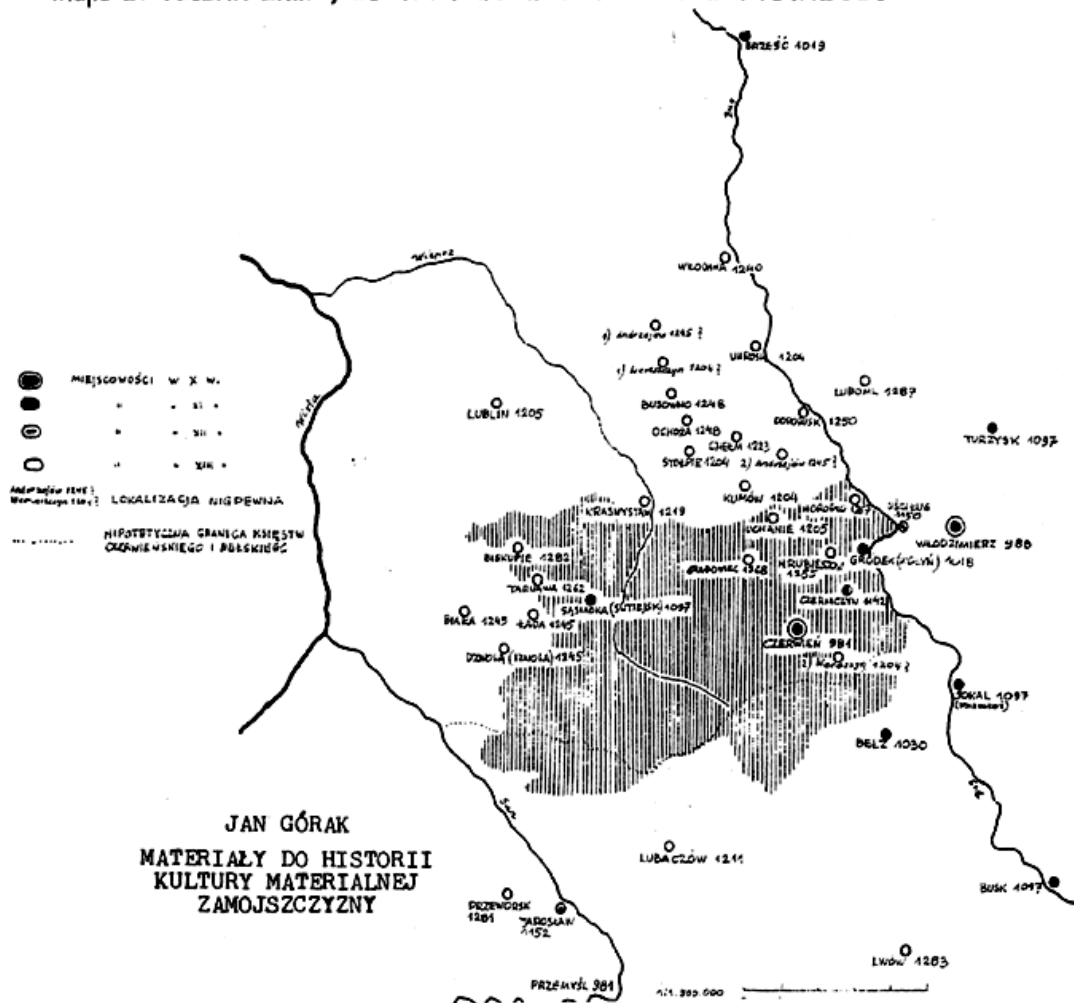
Teren gminy Rachanie położony jest na obszarach leżących historycznie w zachodniej części krainy zwanej Grodami Czerwieńskimi wchodzącymi w skład ówczesnego państwa Mieszka I.

W 981 roku książę kijowski Włodzimierz napadł na Polskę i zagarnął Grody Czerwieńskie. Odzyskał je w 1018 roku Bolesław Chrobry. W 1031 roku książęta ruscy Jarosław i Mściśław ponownie zagarnęli Grody Czerwieńskie wysiedlając stamtąd ludność polską. Ponadto na tych terenach trwały ciągłe walki Polaków, książąt ruskich i Tatarów. W 1340 roku zagarnięte przez Ruś ziemie odebrał Kazimierz Wielki, nie zapewniając jednak na tych terenach spokoju. Dopiero w 1387 roku królowa Jadwiga w wyprawie na Ruś włączyła już na stałe do Polski ówczesną ziemię chełmską i bełską.

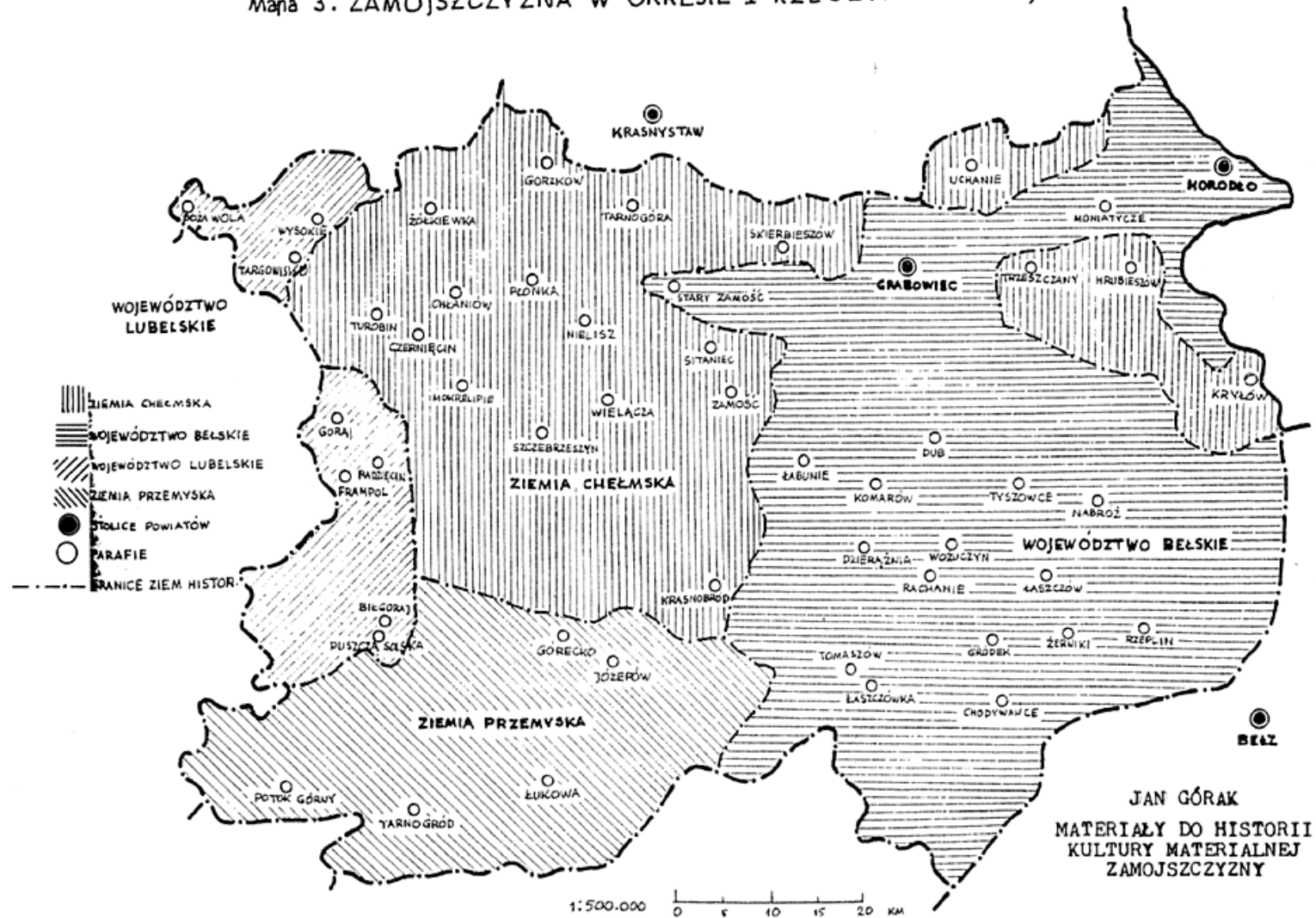
W 1388 roku Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską księciu mazowieckiemu Ziemowitowi IV. Ziemia chełmska weszła w skład Korony. Ustaliła się wtedy zachodnia granica zasięgu wpływów kulturowych ruskich obejmująca obszary powiatów nadbużańskich. W XV i XVI wieku dokonano podziału administracyjnego, które utrzymały się do końca I Rzeczypospolitej.

Regiony architektoniczne; lubelsko - nadwiślański i urzędowski obejmuje obszary o ludności wyłącznie polskiej, region podlaski i biłgorajski obszary o ludności mieszanej polskiej i ruskiej. Poza tym grupami narodowościowymi występującymi na Lubelszczyźnie od początku jej dziejów historycznych pewien wpływ na kształtowanie się kultury (ludowej), której ślady przetrwały do dziś wywarło osadnictwo obce. Do nich należą głównie osadnictwo: włoskie, holenderskie, niemieckie, tatarskie i żydowskie. Podziały administracyjne I Rzeczypospolitej uległy likwidacji po pierwszym rozbiórze Polski w 1772 roku i po szeregu krótkotrwałych zmianach został przekształcony w województwo, później w gubernię lubelską podzieloną na powiaty. Stan taki przetrwał do 1912 roku z części guberni lubelskiej i siedleckiej władze carskie utworzyły nową gubernię chełmską. W trakcie organizacji powstała ona w tzw. Królestwie Polskim, w 1915 włączono ją do generalnego gubernatorstwa kijowskiego, niezrealizowanego przez wybuch pierwszej wojny światowej w 1914 roku. W 1919 roku utworzone zostało województwo lubelskie podzielone na powiaty i gminy. Południowo - wschodnia granica województwa lubelskiego i lwowskiego wyznaczona w 1919 roku utrzymała się bez zmian do 1939 roku. Po odzyskaniu niepodległości dokonano nowego podziału administracyjnego kraju i w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach byłej guberni lubelskiej z lat 1867-1912. Po wyzwoleniu w 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego z okresu międzywojennego, z podziałem na powiaty. W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju znosząc powiaty i tworząc nowe województwa podzielone na gminy. Obszar gminy Komarów wchodził w skład województwa zamojskiego. Ostatni podział administracyjny kraju dokonany w 1999 roku teren gminy Rachanie umiejscowił w powiecie Tomaszów Lubelski województwo Lubelskie.

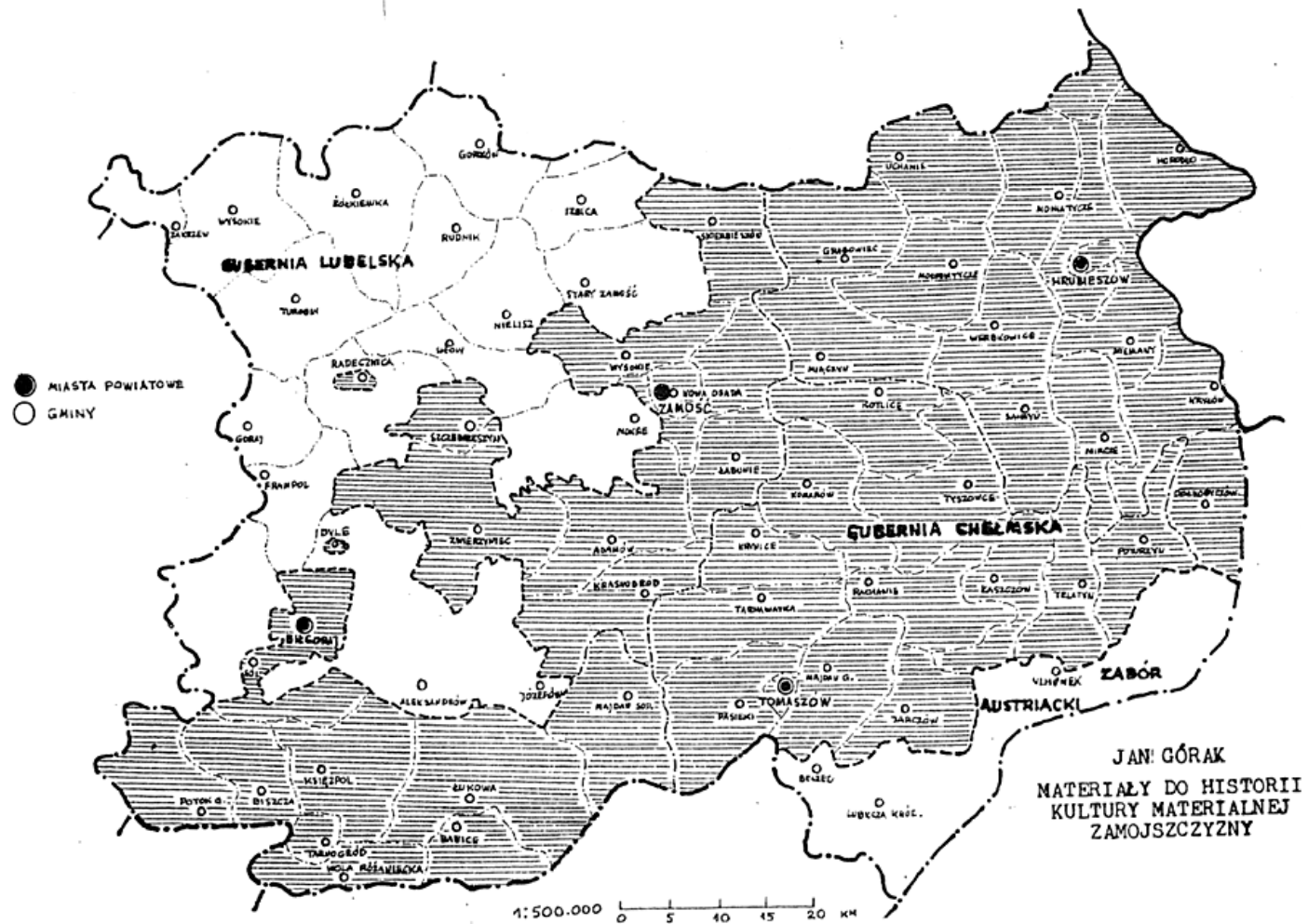
Mapa 2. OBSZAR ZAMOJSZCZYŹNY WE WCZESNYM ŚREDNIOWIECZU

Mapa 3. ZAMOJSZCZYZNA W OKRESIE I RZECZYPOSPOLITEJ

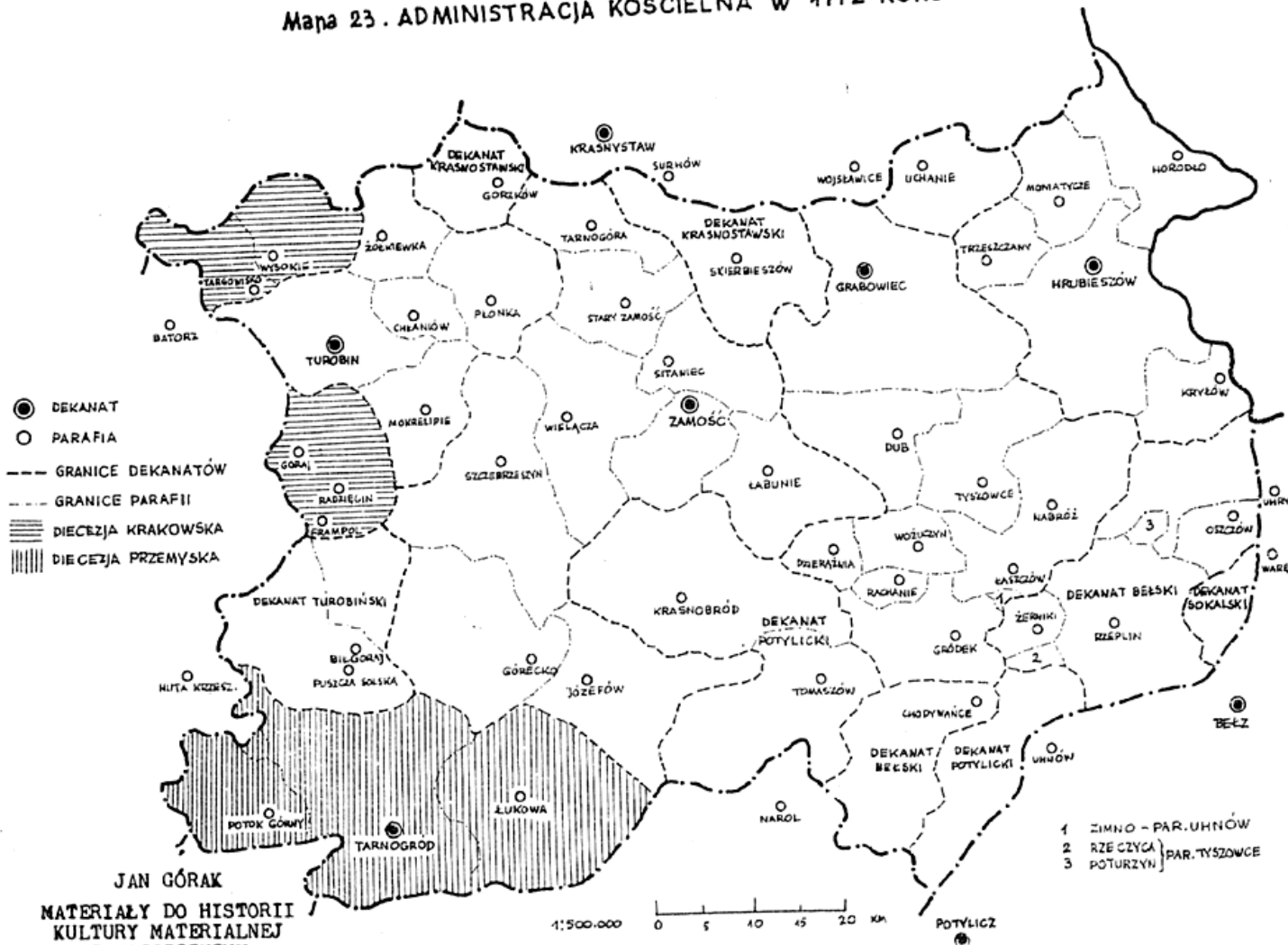

Mapa 4. ZAMOJSZCZYZNA W GUBERNII CHEŁMSKIEJ (1912-1915)

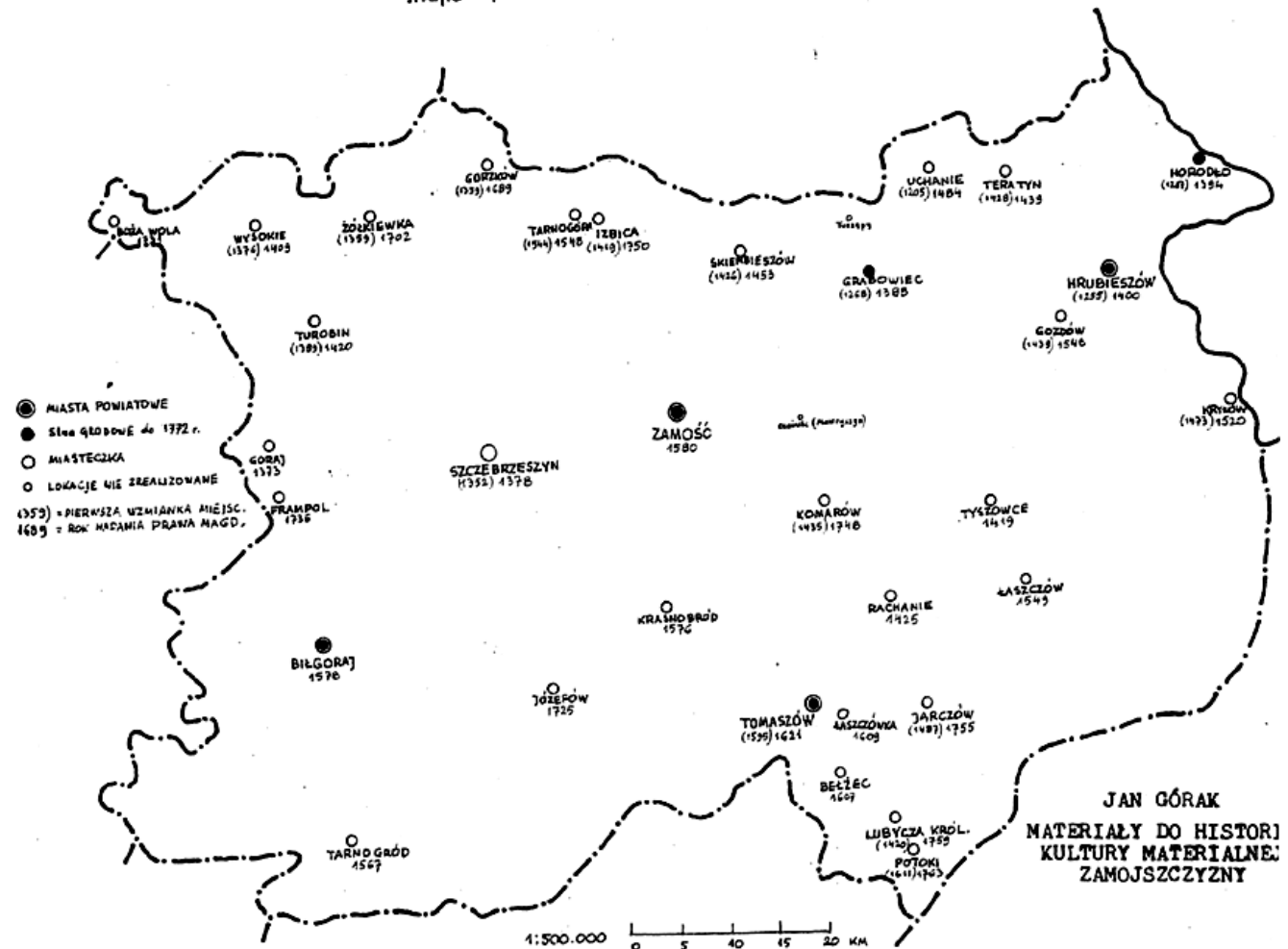

[illegible]

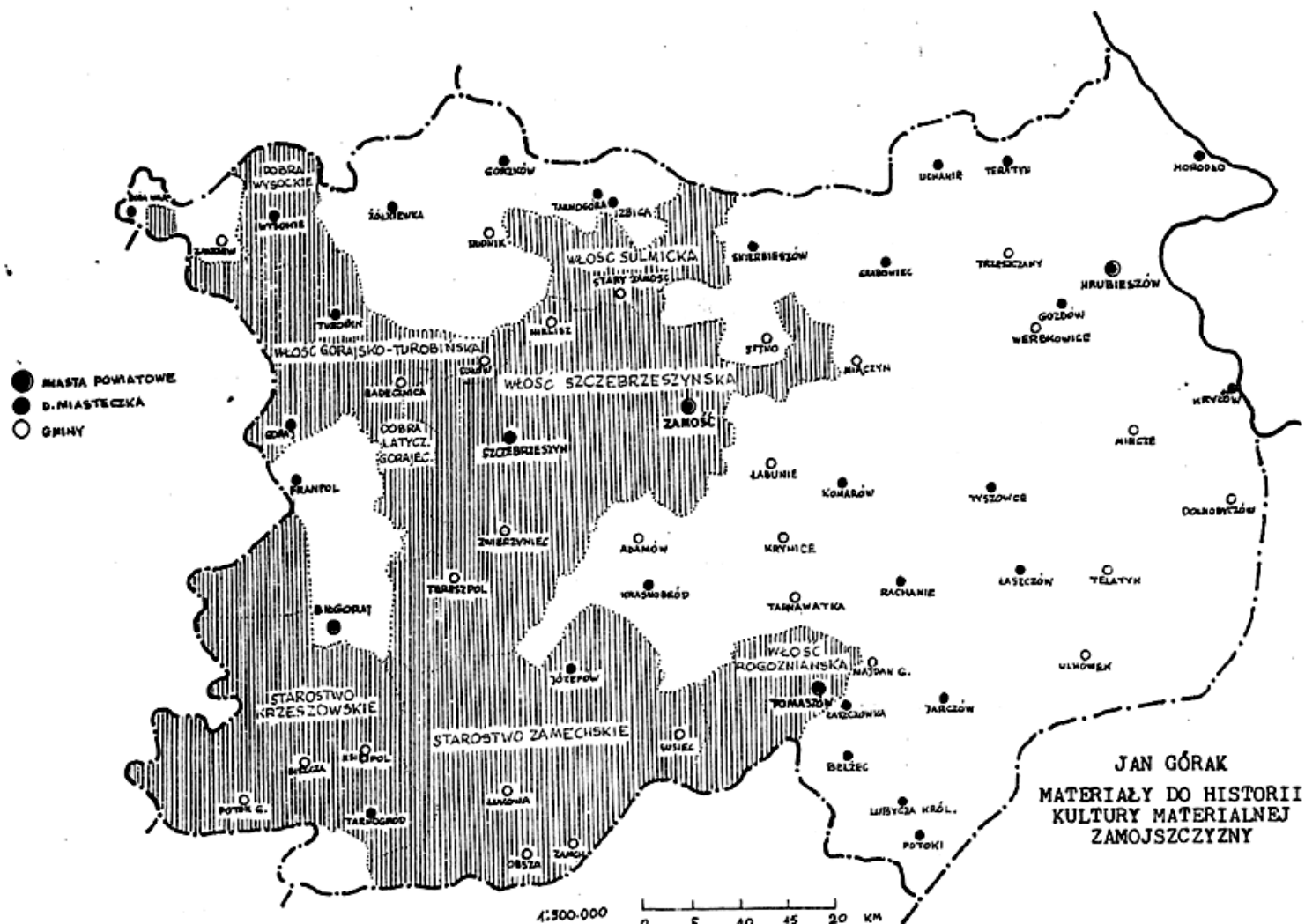
Mapa 23. ADMINISTRACJA KOŚCIELNA W 1772 ROKU

Mapa 47. MIASTA I MIASTECZKA

Mapa 8. ORDYNACJA ZAMOJSKA W GRANICACH WOJEWÓDZTWA

2.6.2. Historia regionu i miejscowości

Historia miejscowości Rachanie

W roku 1425 Siemowit IV książę mazowiecki i bełski nadał Michałowi Motycze mieszczaninowi szczeczeskiemu wójtostwo i powierzył osadzenie na prawie magdeburskim miasta Rachanie, nadając mu na to wsie Zwiarówek, Zwiarówek, Podhorce. W 1436 roku od Michała kupił wójtostwo Mikołaj Lach z Brzewina, Rachanie często zmieniały właścicieli. W roku 1509 jest tu Trojan Rachański, który pierwszy stał się właścicielem prywatnym miasta. Po nim objęli Rachanie Cetnerowie, oni też wzniesli zamek, założyli ogród, ufundowali kaplicę. W 1726 roku są już Czarnowscy, ponadto Rostkowscy, Rzeczyccy, Fredrowie, a w 1888 roku hrabina Starzyńska. Lista właścicieli Rachań jest długa. W XIX wieku Rachanie przechodzą do Beldowskich. W 1931 r. są w posiadaniu Mieczysława Beldowskiego i Lmila Redycha. Z dziejów historycznych w 1341 roku miano w Rachaniach wzniesć kościół drewniany spalony następnie przez Tatarów. Pierwsza źródłowa wiadomość o kościele w Rachaniach pochodzi dopiero z 1435 roku. Kościół zapewne zbudowany, a także erygowana parafia równocześnie z lokalizacją miasta w 1425 roku. W 1701 roku Michał Czarnowski zbudował nowy kościół, który był usytuowany w późniejszym ogrodzie dworskim, w miejscu gdzie stoi figurka Matki Boskiej. W 1744 r. roku żona Adama Rostkowskiego starosty tyszowieckiego, ufundowała kościół drewniany pod wezwaniem Świętej Trójcy, w 1749 roku sprowadzono do Rachań księża, wystawiła obszerną rezydencję dla superiora i dwóch misjonarzy i powierzyła im parafię. W skład jej wchodziło tylko miasto Rachanie i wieś królewska Werechanie. W pałacu urządziła kaplicę prywatną. W 1769 roku z fundacji Adama Rostkowskiego poczęto budowę kościoła murowanego, zakończoną dopiero w 1797 roku. Kościół drewniany został przeniesiony do Grodysławic na cerkiew unicką. W Rachaniach istniała również drewniana cerkiew unicka. Pierwsza wzmianka o Żydach pochodzi z 1552 roku. Żydzi nie stanowili znaczącej grupy narodowej, 1582 roku było ich zaledwie pięciu, w 1862 roku dwudziestu dwu, dopiero w 1921 siedemdziesięciu ośmiu na 1074 mieszkańców Rachań. Rachanie było miasteczkiem o charakterze wybitnie rolniczym, handlem zajmowali się Żydzi. Rzemiosło nie odgrywało znaczącej roli. Ponadto liczba rzemieślników spadła gdy Rachanie utraciły prawa miejskie po pierwszym rozbiórze Polski i znalazły się w zaborze austriackim. Nie wiadomo jak wyglądała zabudowa Rachań w czasach, gdy były one jeszcze miastem. W końcu XIX wieku nie różniły się już niczym od sąsiednich wsi. Na najstarszym schematycznym planie miasta z Mapy Kwatermistrzostwa trudno doszukać się śladów założenia miejskiego. Można się jedynie domyślać, że owalny plac na wschód od kościoła mógłby być pierwotnie rozległym rynkiem. Zespół dworski został założony na zachodnim krańcu miasta. Początkowo był to zamek, którego resztki przetrwały do dziś, wzniesiony przez Cetnerów. Później obok powstał pałac, spalony w czasie wojny następnie odbudowany. W czasie pierwszej wojny światowej Rachanie zostały prawie całkowicie zniszczone. Po wojnie zbudowano tu wiele budynków użyteczności publicznej m.in. remizę strażacką, szkołę, dom ludowy i bibliotekę. Powstała również w roku 1935 gminna cegielnia, z której cegła służyła budowie szkoły i ulic. Okres drugiej wojny światowej był bardzo burzliwy dla Rachań i okolic. Znalazły się one zarówno pod okupacją Związku Sowieckiego i Niemiec Hitlerowskich. Wiosną 1940 r. szkoła w Rachaniach została zajęta, przez oddział niemieckiego wojska, który stacjonował tu aż do czerwca 1941 r., do czasu niemieckiej agresji na ZSRR. W lipcu 1942 r. budynek szkoły stał się siedzibą liczącego około 30 ludzi oddziału „szupo”. Przez kilka miesięcy był on bazą niemieckiej żandarmerii rozprawczej, która wyruszała stąd na krwawe pacyfikacje okolicznych miejscowości. Od 28 listopada 1942 r. do marca 1943 r. władze niemieckie przeprowadziły masową akcję wysiedleńczą, a od 23 czerwca do 15 lipca 1943 r. akcję pacyfikacyjno - wysiedleńczą terenów Gminy Rachanie. Obecnie miejscowość Rachanie stanowi ośrodek gminy - siedzibę władz samorządowych i miejsc funkcjonowania usług podstawowych i ponad podstawowych dla ludności gminnej.

Historia miejscowości Grodysławice

Jedną z najstarszych miejscowości Gminy Rachanie są Grodysławice. Najstarsze wzmianki o Grodysławicach pochodzą z 1444 roku. Wieś ta miała wielu właścicieli m.in. Jana z Nieborowa, Ludwika Drohiczańskiego, Anny Rostkowskiej. W pierwszej połowie XIX w. właścicielem był hrabia Edward Fredro brat Aleksandra Fredro. Około 1839 r. hrabia wybudował we wsi duży murowany dwór. Po śmierci Edwarda Fredro Grodysławice przeszły na własność Szeptyckich, którzy w latach 1929 - 30 sprzedali grunty orne wsi pomiędzy drobnymi nabywców. Po drugiej wojnie światowej budynek dworu nie remontowany uległ zniszczeniu.

W Grodysławicach istniała parafia grecko - katolicka do czasu kasaty unii w Królestwie Polskim w 1875 r. Była tutaj drewniana cerkiewka zbudowana z materiału uzyskanego z rozbiórki drewnianego kościoła w Rachaniach w roku 1795. Nową cerkiew wymurowano na innym placu w roku 1909 za czasów panowania cara Rosji Mikołaja II Aleksandrowicza. Świątynia ta jako cerkiew prawosławna została poświęcona 29 czerwca 1910 r. i funkcjonowała do 1944 r. Po zakończeniu działań wojennych ludność ukraińska została przeniesiona na teren ZSRR, natomiast do Grodysławic napłynęła z Podola. Świątynia została następnie traktowana jako kościół parafialny w Rachaniach.

Historia miejscowości Wożuczyn

Wożuczyn jest starą wsią szlachecką powstałą w XIV wieku. Pierwsza udokumentowana wzmianka o jej istnieniu pochodzi z 1409 r. Od początku wieś związana była z rodziną Wożuczyńskich herbu Godziemba, przybyłą z Mazowsza w XIV w. Jan Wożuczyński lub jego przodkowie wzniesli tu pierwszy kościół i drewniany dwór, który spłonął w 1595 r. podczas najazdu tatarskiego. Na przełomie XVI i XVII w. poseł bełski Jakub Wożuczyński miał tu zbudować mały zameczek obronny, który w XVII w. został rozszerzony na rozległą rezydencję oraz otoczony grubymi murami, basztami i strzelnicami. W połowie lat 30 - tych XVIII wieku dobra wożuczyńskie nabył na własność hrabia szkocki Wilhelm Mier. On to około 1739 r., z dawnego zamku uczynił swoją rezydencję, przebudowując go na sposób swego kraju. Wokół pałacu, na sztucznie usypanych tarasach, założył piękny ogród włoski ze strzyżonymi szpalerami, rzeźbami i teatrem. Po śmierci W. Miera, w 1758 r. pałac przeszedł na ręce starszego syna Wilhelma Jana, szambelana króla Stanisława Augusta. Po jego śmierci w 1790 r. dobra wożuczyńskie odziedziczyli: żona Marianna i syn Feliks Kazimierz. W tym okresie nastąpił ich upadek. Wielokrotnie licytowane dobra przeszły w 1829 r. na własność rodziny Wydźgów. Pałac w Wożuczynie wielokrotnie przebudowywano, zaś przy ogrodzie włoskim został utworzony park angielski z egzotycznymi drzewami.

W roku 1912 Józef Tomasz Wydźga, Aleksander Szeptycki i Stanisław Kowerski utworzyli Spółkę Akcyjną Cukrowni Wożuczyn. Jej celem było prowadzenie cukrowni i rafinerii w osadzie fabrycznej Wożuczyn. wyrób i sprzedaż cukru we wszystkich postaciach oraz produktów pobocznych fabrykacji. Ko lej rzyra /prowadzenie gospodarstwa rolnego i przemysłów połączonych z gospodarstwem na posiadanych lub dzierżawionych gruntach. W 1914 roku w

czasie działań wojennych zakład został spalony i przez następne trzy lata był nieczynny. Dopiero po roku 1918 został odbudowany i wznowił produkcję cukru.

Historia miejscowości: Siemierz, Werechanie, Józefówka i Siemnice

W roku 1881 w Siemierzu były dwa folwarki należące do Stanisława Nowickiego i Wysoczyńskich. Administracyjnie wieś należała do gminy Komarów, zaś siedziba parafii znajdowała się w Wożuczynie. Zamieszkiwała go ludność katolicka i żydowska. Wieś Werechanie powstała w okresie wzmożonej kolonizacji ziemi bełskiej w XVI wieku. Wtedy to osadzeni zostali w Werechaniach osadnicy obcego pochodzenia - Wołosi. Werechanie zwane wtedy Wierchrachaniami stanowiły część dóbr królewskich tzw. królewszczyzn. Były wówczas dzierżawione i użytkowane przez Łukasza Oleśnickiego.

W czasie drugiej wojny światowej ludność zamieszkała Józefówkę była narażona na mordy ze strony wojsk niemieckie z uwagi na przynależność wielu mieszkańców do organizacji konspiracyjnych,

W roku 1863 Bronisław Holtzer został właścicielem majątku w Siemnicach, który odkupił od rodziny Dobrzelewskich. Ostatnimi właścicielami z tej rodziny było małżeństwo Antoniny i Andrzeja Holtzerów. W roku 1943 odmówili oni podpisania volkslisty. Za karę zostali wysiedleni ze swego majątku. Jego administratorem aż do końca wojny był Niemiec wyznaczony przez władze okupacyjne. W październiku 1942 roku żandarmi niemieccy dokonali masowej zbrodni rozstrzelując w Siemnicach grupę około 40 obywateli polskich narodowości żydowskiej.

2.6.3. Obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków oraz zaewidencjonowane z terenu gminy Rachanie

Lp.	Miejscowość	Rejestr zabytków	Obiekt	Czas powstania
1	2	3	4	5
OBIEKTY I ZESPOŁY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW				
1.	Grodysławice	ZA/296	- kościół parafialny pod wezwaniem NMP Królowej Świata, dawna cerkiew prawosławna, wraz z wyposażeniem wnętrza, drzewostan w granicach kościoła	1909 pocz. XX w
2.	Michałów	A/368	- wały ziemne (pozostałość grodziska) tzw. „Droga Kozacka”, „Wały Kozackie”	
3.	Pawłówka	ZA/413	- cmentarz wojenny z I wojny w granicach działki	
4.	Rachanie	A/649	- zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego, z wystrojem i ruchomościami, ogrodzenie cmentarza kościelnego z bramką zdobioną rzeźbami, kapliczki w narożach ogrodzenia, drzewostan na terenie cmentarza przykościelnego	1769-97 1912-13 k. XVIII
5.	Rachanie	A/261	- budynek zamkowy z pozostałościami obwałowań	XVII
6.	Siemnice	A/212	- park podworski	z pocz. XIX
7.	Wożuczyn	ZA/504	- fragment historycznego założenia urbanistycznego osiedla mieszkalnego cukrowni „Wożuczyn”: dawny dom mieszkalny zarządcy, dawny dom mieszkalny specjalistów, trzy budynki gospodarcze, teren przyległy do niżej wymienionych budynków mieszkalnych i gospodarczych wraz z drzewostanem, ukształtowaniem zieleni i terenów, w granicach oznaczonych	ok. 1912 1922
8.	Wożuczyn	A/654	- kościół parafialny pod wezwaniem Nawiedzenia NMP z wystrojem i ruchomościami, otaczający drzewostan w granicach ogrodzenia cmentarza kościelnego	1742
9.	Wożuczyn	ZA/255	- pozostałości zespołu pałacowo - parkowego, budynek obronny (obiekt mieszkalny, obeliski bramowe, relikty dawnych murów obronnych, podziemia oraz park i staw).	ok. 1912 ok. 1922 pocz. XX
10.	Żwiartówek	ZA/440	- dawny młyn wodny, w granicach murów zewnętrznych	pocz. XX
OBIEKTY I ZESPOŁY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW				
1.	Celestynów	-	Ruiny dworu, mur.	XIX
2.			Park podworski	k. XIX
3.	Grodysławice	-	Karczma, mur., ob. mieszkania	4 ćw. XIX
4.	Grodysławice	-	Pozostałości dworu, mur.	1839
5.			Kuchnia dworska, mur., ob. leśniczówka	ok. 1840

6.			Pozostałości magazynu gorzelni, mur., ob. obora	2p. XIX
7.			Pozostałości parku	XIX
8.	Grodysławice	-	Cmentarz grzebalny czynny	XIX
9.	Grodysławice	-	Stanowisko archeologiczne (22)	
10.	Grodysławice Kolonja		Stanowisko archeologiczne (9)	
11.	Józefówka	-	Figura z krzyżem, kam.	pocz. XX
12.	Józefówka	-	Młyn motor., drewn.	1. 20. XX
13.	Józefówka	-	Stanowisko archeologiczne (10)	
14.	Kozia Wola	-	Cegielnia, mur.	1910
15.			Dom zarządcy cegielni, mur.	1910
16.			Dom lekarza cegielni, mur.	1910
17.			Dom pracowników cegielni, mur.	1910
18.			Pozostałości stajni wozowni przy cegielni, mur.	1910
19.			Pozostałości drzewostanu	pocz. XX
20.	Kozia Wola	-	Stanowisko archeologiczne (14)	
21.	Michałów	-	Stanowisko archeologiczne (27)	
22.	Michałów Kolonja	-	Stanowisko archeologiczne (5)	
23.	Pawłówka	-	Układ przestrzenny wsi	
24.	Pawłówka	-	Dwór, drewn.	1900-1902
25.			Czworak, drewn.	k. XIX
26.			Park	2 p. XIX
27.	Pawłówka	-	Cmentarz wojenny nieczynny	1. 20. XX
28.	Pawłówka	-	Stanowisko archeologiczne (19)	
29.	Rachanie	-	Kapliczka św. Jana Nepomucena, mur.	3 ćw. XVIII
30.	Rachanie	-	Figura NMP Niepok. Pocz., kam.	1744
31.	Rachanie	-	Figura z krzyżem, kam.	1906
32.	Rachanie	-	Szkoła mur.	1930
33.	Rachanie	-	Dwór, mur.	4 ćw. XVIII
34.			Obora dworska I, mur.	3ćw. XVIII
35.			Obora dworska! 1, mur.	4 ćw. XVIII
36.			Brama główna, mur.	3 ćw. XVIII
37.			Czworak drewn. ob. dom	4 ćw. XVIII
38.			Pozostałości parku	4 ćw. XIX
39.	Rachanie	-	Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
40.	Rachanie	-	Stanowisko archeologiczne (25)	
41.	Siemierz	-	Stanowisko archeologiczne (20)	
42.	Siemnice	-	Spichlerz dworski I, mur.	1924
43.			Spichlerz dworski II, mur.	1935
44.	Siemnice	-	Młyn motor., drewn.	1 ćw. XX
45.	Siemnice	-	Stanowisko archeologiczne (15)	
46.	Werechanie	-	Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX
47.	Wer ech anie	-	Stanowisko archeologiczne (12)	
48.	Woźuczyn		Ogrodzenie kościoła z 4 kapliczkami, mur.	pocz. XX
49.			Plebania, mur.	1905
50.			Organistówka, drewn.	1930
51.	Woźuczyn	-	Kapliczka św. Jana Nepomucena, drewn.	4 ćw. XIX
52.	Woźuczyn	-	Figura św. Jana Nepomucena, kam.	XVIII
53.	Woźuczyn	-	Dom nr 120, drewn., uż. J. Okoniewski	1927
54.	Woźuczyn	-	Młyn motor., drewn.	1 ćw. XX
55.	Woźuczyn	-	Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
56.	Woźuczyn	-	Stanowisko archeologiczne (30)	
57.	Woźuczyn - Cukrownia		Cukrownia, mur.	pocz. XX
58.	Woźuczyn - Cukrownia		Dom pracowników cukrowni nr 8, mur.	1912
59.			Dom pracowników cukrowni nr 9, mur.	1912

60.			Dom pracowników cukrowni nr 14, mur.	1926
61.			Dom pracowników cukrowni nr 16, mur.	1926
62.	Zwiartów	-	Stanowisko archeologiczne (10)	
63.	Żwiartówek Kolonia		Stanowisko archeologiczne (6)	

2.6.4. Zieleń cmentarna

Znaczącą rolę w środowisku kulturowym na terenie gminy Rachanie stanowią obiekty i zespoły cmentarne.

Miejscowość Grodysławice

Cmentarz rzymskokatolicki, dawniej prawosławny i grekokatolicki, czynny.

Cmentarz położony jest około 700 m na południe od kościoła (dawniej cerkwi) i drogi z Werechań do Łaszczoła i ok. 300 m na południe od szkoły, poza zabudową. Pierwsza wzmianka o cerkwi w Grodysławicach pochodzi z 1578 r. Początkowo była to cerkiew prawosławna, w latach 1596 - 1875 - grekokatolicka, od 1875 r. do II wojny światowej ponownie prawosławna. Cmentarz grzebalny początkowo był przy świątyni. Prawdopodobnie około połowy XIX wieku przeniesiony został poza zabudowę wsi. Układ cmentarza stanowi czworobok o powierzchni 0,57 ha, bez podziału na kwatery. Na cmentarzu zachowało się 71 kamiennych nagrobków sprzed 1945 r. Istniejący drzewostan stanowią: lipy, jesiony, klony, brzozy, sosny.

Miejscowość Pawłówka

Cmentarz z I wojny światowej, nieczynny Wpisany do rejestru zabytków: A/4B z 1987 r. Cmentarz położony jest około 1000 m na południe od drogi przez wieś, na niewielkim wyniesieniu, poza zabudową. Cmentarz założony został w 1915 r. Układ cmentarza stanowi koło o powierzchni około 0,17 ha, zlokalizowany wokół okazałego dębu o średnicy 130 cm. Ponadto drzewostan stanowią: dęby, topole, osiki, czereśnie, wiśnie.

Miejscowość Rachanie

Cmentarz położony jest w północnej części osady.

Parafię rzymskokatolicką w Rachaniach erygowano w 1341 r. Wraz z nią powstał drewniany kościół. Został on spalony przez Tatarów. Kolejny kościół z murem kaplicą wybudowano w 1701 r. W 1744 r. wystawiono świątynię drewnianą. Kościół ten przeniesiono do Grodysławic i przeznaczono na cerkiew dla grekokatolików. W jego pobliżu ufundowano kolejny kościół - murowany. Jego budowę rozpoczęto w 1769 r., dokończono w 1797 r. Układ przestrzenny cmentarza stanowi wydłużony czworobok o powierzchni około 1,37 ha. Podzielony na kwatery. Na cmentarzu zachowało się 20 kamiennych nagrobków sprzed 1945 r. Drzewostan stanowią: brzozy, jesiony, modrzewie, lipy.

Miejscowość Werechanie

Cmentarz przykościelny, dawniej przy cerkiewny oraz grzebalny, nieczynny.

Pierwsza wzmianka o cerkwi w Werechaniach pochodzi z 1565 r. Pierwotnie była to cerkiew prawosławna, w latach 1596-1875 - grekokatolicka, od 1975 r. do II wojny światowej ponownie prawosławna. Ostatnio świątynia drewniana wybudowana została w 1767 r. Spłonęła w 1947 r. W jej miejscu w latach 1991-1993 wybudowano kaplicę rzymskokatolicką. Układ cmentarza stanowi wielobok o powierzchni około 0,26 ha bez podziału na kwatery. Jako drzewostan znajdują się: sosny, dęby oraz graby, osiki i lipy.

Miejscowość Wózuczyn

Cmentarz rzymskokatolicki - czynny.

Parafia rzymskokatolicka w Wózuczynie powstała na początku XV wieku. Pierwsza udokumentowana wzmianka o jej istnieniu pochodzi z 1409 roku. W roku tym wybudowano kościół drewniany, który został spalony przez Tatarów. Następny kościół drewniany wybudowany w 1595 roku został spalony przez Kozaków w 1648 roku. Następny kościół murowany prezbiterium stał do 1684 roku.

Obecnie istniejący kościół murowany powstał w latach 1742 - 1750. Cmentarz w Wożuczynie założony został poza wsią prawdopodobnie w początku XIX wieku. Najstarszy zachowany nagrobek pochodzi z 1850 roku. Układ przestrzenny cmentarza stanowi wielobok o powierzchni 1,72 ha. Część północna i wschodnia to cmentarz sprzed 1945 roku. Drzewostan cmentarza to: lipy, jesiony, kasztanowce, brzozy, świerki. Drzewa rosną na skrajnej części cmentarza.

2.6.5. Wnioski i wytyczne konserwatorskie

Na terenie gminy Rachanie znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków, które podlegają prawnej ochronie konserwatorskiej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury (tekst jednolity ustawy Dz. U. Nr. 98 z 1999 r. poz. 1150). Wszelkie zamierzenia realizacyjne dotyczące tych obiektów wymagają zatwierdzenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego nr 73, z dnia 15 grudnia 2000 roku.

Na terenie gminy Rachanie znajdują się także

- obiekty historyczne i stanowiska archeologiczne umieszczone w ewidencji konserwatorskiej. Postuluje się ochronę tych obiektów. Prace inwestycyjne dotyczące tych obiektów i stanowisk archeologicznych wymagają uzyskania opinii konserwatorskiej, a wykonywanie prac ziemnych w obszarze stanowisk archeologicznych należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym. W uzasadnionych przypadkach może zaistnieć konieczność wykonania badań wyprzedzających.
- Obowiązuje zakaz obudowywania historycznych obiektów budynkami gospodarczymi dysharmonizującymi.
Zaleca się zachowanie i ochronę figur, kapliczek oraz krzyży przydrożnych z towarzyszącym im drzewostanem.
Obowiązuje ochrona zieleni (cmentarze, aleje, szpalery starodrzew).
Ochronie podlegają cmentarze z zachowanymi nagrobkami historycznymi, układem alejek i drzewostanem.
- Zaleca się, aby nowoprojektowane budownictwo nawiązywało skalą zabudowy oraz bryłą do lokalnych tradycji i regionalnych form architektury, z użyciem tradycyjnych materiałów budowlanych. W przypadku obiektów znajdujących się w ewidencji zabytków (oprócz zabudowy mieszkaniowo - gospodarczej) przed ich rozbiórką należy wykonać inwentaryzację i złożyć do archiwum K. Z.

2.7. Sfera społeczno-gospodarcza

2.7.1. Struktura demograficzna

• Demografia

Gmina Rachanie należy do gmin średniej wielkości w powiecie i zajmuje piątą pozycję na 13 gmin powiatu.

Wykaz sołectw w Gminie Rachanie:

Lp	Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców	Powierzchnia sołectwa w km ²	Gęstość zaludnienia osoba/km
1.	Grodysławice	356	8,35	42,63
2.	Grodysławice Kolonia	204	2,48	82,26
3.	Józefówka	428	7,75	55,23
4.	Kozia Wola	122	2,09	58,37
5.	Żwiartówek	136	4,36	54,13
6.	Werechanie	481	16,51	29,13
7.	Siemierz	396	11,16	35,48
8.	Pawłówka	411	6,42	64,02
9.	Rachanie	1012	11,32	89,40
10.	Wożuczyn Cukrownia	861	1,56	551,92

11.	Woźuczyn	828	9,01	91,90
12.	Siemnice	374	6,15	60,81
13.	Michałów	387	3,57	108,40
14.	Michałów Kolonia	283	3,32	85,24
RAZEM		6379	94,05	67,83

W Gminie Rachanie na ogólną ilość mieszkańców 6379, kobiety stanowią 52,34%.

W porównaniu ze stanem z 1990 r. liczba ludności zamieszkującej gminę zmniejszyła się o 6 %.

W analogicznym okresie średnie tempo wzrostu liczby ludności w kraju wzrosło o 1,2 %

Dynamika zmian liczby ludności na przestrzeni lat 90 - tych

Lata	Liczba ludności	% w skali do roku poprzedniego
1990	6786	100,00%
1995	6518	96,05%
1998	6450	98,96%

Gęstość zaludnienia wynosi 67,8 osób na 1 km². Gmina należy do średnio zaludnionej w województwie, w którym wskaźnik ten wynosi 49 osób na 1 km.

Systematycznie pogarszały się wskaźniki charakteryzujące ruch naturalny ludności. W efekcie tych zjawisk poczynając od połowy lat 90 - tych, odnotowuje się na terenie gminy ujemne saldo przyrostu naturalnego. W 1998 r. przyrost naturalny w gminie wyniósł 1,27 ‰ w województwie wskaźnik ten wyniósł + 0,1 ‰, natomiast w kraju + 1,7 ‰. Główną przyczyną zmniejszania się przyrostu naturalnego jest pogłębiająca się dysproporcja (w porównaniu do kraju) w zakresie poziomu zgonów na wsi.

Podział sołectw ze względu na liczbę mieszkańców

Wyszczególnienie sołectw według liczby mieszkańców	Liczba mieszkańców w roku 1998	Liczba mieszkańców w roku 1999	Zmiana w %
do 150 mieszkańców	135	122	90,37%
od 150 do 250 mieszkańców	433	440	101,62%
od 250 do 350 mieszkańców	286	283	98,95%
350 do 500 mieszkańców	2874	2833	98,57%
Powyżej 500 mieszkańców	2725	2701	99,12%

Przy charakterystyce warunków demograficznych zwrócono szczególną uwagę na strukturę ludności pod względem płci i wieku. Określa je procentowy udział liczby mężczyzn i kobiet w ogólnej liczbie ludności. W 1998 r. liczba mężczyzn wynosiła 3196, a kobiet 3254, co stanowi odpowiednio 49,55 % i 50,45 %.

Liczba ludności w poszczególnych przedziałach wiekowych

Wiek (lata)	Liczba osób	Udział %
0-4	458	7,10
5-9	389	6,03
10-14	459	7,12
15-19	569	8,82
20-59	2895	44,88
60 i więcej	1680	26,05
Razem	6450	100,00

Ważnym elementem struktury demograficznej jest wiek społeczeństwa, a wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi świadczą o stanie jego kondycji demograficznej.

Struktura demograficzna Gminy Rachanie 1998 rok

Wiek	1998 rok	
	Liczba osób	Udział %
Przedprodukcyjnym	1875	29%
Produkcyjnym	2895	45%
Poprodukcyjnym	1680	26%
Razem	6450	100%

O rzeczywistym potencjale demograficznym gmin decyduje nie tylko liczba ludności, ale także dynamika jej rozwoju. Miernikiem rozwoju jest tzw. przyrost rzeczywisty ludności. Jego wartość uzyskuje się poprzez porównanie przyrostu naturalnego z saldem migracji.

- Poziom wykształcenia**

Ludność obszaru charakteryzuje się stosunkowo niskim poziomem wykształcenia. Monofunkcyjny charakter gminy przy równoczesnych długotrwałych procesach migracyjnych młodych, wykształconych ludzi spowodował, że w gminie brak jest odpowiedniej ilości specjalistów, m.in. w zakresie nowoczesnych metod zarządzania, marketingu czy przetwórstwa rolno-spożywczego.

Poziom i struktura wykształcenia mieszkańców gminy Rachanie w ogromnym stopniu wpływają na efektywność przystosowania się do nowych warunków.

Z uwagi na fakt, że w gminie Rachanie najczęściej istniejących podmiotów gospodarczych zajmuje się handlem, największe zapotrzebowanie jest na absolwentów zasadniczych i średnich szkół zawodowych o specjalności handlowej. W takim kierunku uczniowie szkół podstawowych mogą się kształcić w szkołach w Tomaszowie Lub.

Struktura poziomu wykształcenia ludności liczonej w wieku 15 lat i więcej

Wykształcenie	Liczba ludności
Ogółem	3895
Wyższe	67
Policealne	68
Średnie zawodowe	490
Średnie ogólnokształcące	183
Zasadnicze zawodowe	827
Podstawowe ukończone	1815
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	445

2.7.2. Charakterystyka rynku pracy

- Rynek pracy**

Analiza rynku pracy gminy dotyczy przede wszystkim dwóch zagadnień rolniczego rynku pracy i poza rolniczego rynku pracy. Wynika to przede wszystkim z rolniczego charakteru gminy. Ważnym zagadnieniem jest również problem bezrobocia, coraz bardziej ujawniającego się w społeczeństwie.

Struktura zatrudnienia

l.p.	Dział gospodarki	Liczba osób zatrudnionych
1.	Rolnictwo	2128
2.	Przemysł i budownictwo	435
3.	Usługi	64
4.	Prywatna działalność gospodarcza	230
5.	Bezrobotni	380
6.	Inne	6

• Pozarolniczy rynek pracy

Pozarolniczy rynek pracy zatrudnia 735 pracujących, co stanowi 11,5% mieszkańców gminy. W województwie odsetek ten wynosi 37 %. Uwzględniając, że w miastach powiatowych i stolicy województwa lubelskiego odsetek ten jest z natury rzeczy wyższy, to niska liczba osób pracujących w gminie Rachanie poza rolnictwem, świadczy o małej aktywności ekonomicznej ludności gminy i pozwala na przybliżoną ocenę charakteru gospodarczego gminy.

Struktura zawodowa

Pozarolniczy rynek pracy		Liczba zatrudnionych	Wielkość procentowa
Przemysł		403	54,83%
Budownictwo		32	4,35%
Prywatna działalność gospodarcza		230	31,29%
Usługi	rynkowe	17	2,31%
	nierynkowe	47	6,39%
Pozostałe		6	0,82%
Razem		735	100,00%

Największy udział w pozarolniczym rynku pracy mają pracujący w przemyśle, którzy stanowią 54,83 % zatrudnionych poza rolnictwem w gminie.

Drugą wyróżnioną grupę stanowi prywatna działalność gospodarcza i stanowi ona 31,29 % zatrudnionych poza rolnictwem. Trzecią grupę pracujących poza rolnictwem stanowią osoby zatrudnione w sferze usług: rynkowych: restauracje, transport, gospodarka magazynowa, hotele nierynkowych: administracja gminna, edukacja, ochrona zdrowia. Wymienionymi rodzajami działalności zajmuje się 8,7% pracujących poza rolnictwem. Kolejną grupą są pracujący w budownictwie, którzy stanowią 4,35% zatrudnionych poza rolnictwem. Pozostałe zawody wykonywane w gminie Rachanie stanowią niecały 1% ogółu zatrudnionych na rynku pozarolniczym.

• Rolniczy rynek pracy

Rolnictwo gminy Rachanie od dawna charakteryzuje się dużymi nakładami pracy. Udział ludności rolniczej w wieku produkcyjnym jest nadal bardzo wysoki i wynosi 33,4 % ogółu zatrudnionych - tendencja spadkowa na przestrzeni ostatnich 5 lat. W gminie Rachanie na 100 ha użytków rolnych przypada 32,88 osób zamieszkujących gospodarstwa rolne i utrzymujących się z pracy w gospodarstwie. Liczba ta stanowi podstawę do szacowania nakładów pracy w rolnictwie, jednak ilość siły roboczej zaangażowanej w rolnictwo zależy od struktury płci i wieku tej ludności. Niewielkie gospodarstwa, mała dochodowa struktura produkcji, oraz podeszły wiek ludności, która stanowi 26,1 % ogółu ludności powodują, iż dla znacznej części rolników ich gospodarstwo nie stanowi głównego źródła utrzymania. Przeciętnie w gminie z nierolniczych źródeł utrzymuje się ok. 1 % gospodarstw rolnych, z tego 79 % utrzymuje się z pracy poza rolnictwem, ale coraz większą grupę stanowią gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł np.: renty, emerytury - 40 % ogółu. Najwięcej takich gospodarstw znajduje się w Wózuczynie i Michałowie, z uwagi na fakt iż mieszkańcy tych miejscowości byli w większości pracownikami Cukrowni Wózuczyn.

Struktura aktywności zawodowej ludności

Wyszczególnienie		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Ludność zamieszkała w gospodarstwie rolnym		6379	3040	3339
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie		3,45		
Ludność według grup ekonomicznych w wieku	Ogółem	6379	3040	3339
	Przedprodukcyjnym	1852	931	921
	Produkcyjnym	2863	1856	1007
	Poprodukcyjnym	1664	713	951
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym		122,8	88,6	185,9

• Bezrobocie

Bezrobocie, zjawisko charakterystyczne dla okresu transformacji gospodarki jest poważnym problemem na obszarze gminy. Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Tomaszowie Lubelskim wynika, że stopa bezrobocia, liczona jako udział bezrobotnych w liczbie czynnych zawodowo, wyniosła 15,4 % (dane za październik dla powiatu tomaszowskiego). Na terenie woj. lubelskiego stopa bezrobocia wyniosła 12 %.

W rejonach typowo rolniczych, a takim jest obszar byłego województwa zamojskiego, lepszą miarą bezrobocia jest stosunek zarejestrowanych bezrobotnych do liczby pracujących poza rolnictwem indywidualnym. Tak wyliczona miara bezrobocia wyniosła w październiku 1999 roku w gminie 51,7 %, w powiecie 41,2 % (w woj. lubelskim 26,9 %), Niemal 85 % bezrobotnych stanowią osoby w wieku 18 - 44 lata.

Generalnie można zatem powiedzieć, że bezrobotni w gminie Rachanie, to w przeważającej części osoby wieku o pełnej zdolności do pracy, o najwyższej potencjalnej wydajności psychofizycznej, a więc te, których zaangażowanie na rynku pracy powinno przynosić najwięcej korzyści.

Niemal 48 % spośród bezrobotnych w gminie pozostaje bez pracy dłużej niż 12 miesięcy. Można zatem mówić o występowaniu długotrwałego bezrobocia w skali masowej. Przyczyny takiego stanu to mała podaż miejsc pracy. Wśród bezrobotnych 53 % stanowią kobiety. Wysoki stopień feminizacji bezrobotnych ma związek z rolniczym charakterem gminy.

Struktura bezrobotnych według wieku w gminie Rachanie

	Liczba bezrobotnych	Wielkość procentowa (%)
Bezrobotni ogółem	380	100
Bezrobotne kobiety	201	52,89
Absolwenci	27	7,11
Bezrobotni z prawem do zasiłku	63	16,58
Bezrobotni w wieku 18 - 44 lat	322	84,74
Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	20	5,26
Pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	179	47,11

2.8. Sieć osadnicza i mieszkalnictwo

2.8.1. Warunki mieszkaniowe

Na ogólną liczbę mieszkańców 6379 w gminie jest 2679 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w gminie wynosi około 126 m², podczas gdy średnia powierzchnia użytkowa w województwie wynosi 62,9 m². Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 mieszkańca wynosi 17,1 m². Wszystkie mieszkania są mieszkaniami prywatnymi, gmina nie posiada mieszkań komunalnych.

2.8.2. Obiekty obsługi mieszkańców

• Usługi o charakterze społecznym

Urząd Gminy zlokalizowany jest w Rachaniach. Na terenie gminy działają następujące instytucje i zrzeszenia:

- Gminny Ośrodek Kultury w Rachaniach Biblioteka Gminna w Rachaniach
- Filia Biblioteki w Woźuczynie Ośrodek Pomocy Społecznej Inspektorat ZUS w Rachaniach Poczta w Rachaniach
- Niepubliczny Zakład Ambulatoryjnej Opieki Zdrowotnej w Rachaniach
- Niepubliczny Zakład Ambulatoryjnej Opieki Zdrowotnej Woźuczyn Cukrownia
- Parafia rzymsko-katolicka w Rachaniach pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego Parafia rzymsko-katolicka w Woźuczynie pod wezwaniem Nawiedzenia N.M.P.
- Parafia rzymsko-katolicka w Grodysławicach pod wezwaniem M.B.K. Świata Kościoły znajdują się w: Werechaniach, Pawłówce, Siemicach, Siemierzu
- Świątlice OSP: Werechanie, Józefówka, Pawłówka, Grodysławice, Siemice, Woźuczyn -Cukrownia, Woźuczyn - Wieś, Siemierz, Zwiartówek, Rachanie

2.8.3. Oświata i wychowanie

• wychowanie przedszkolne

Na terenie gminy działa jedna placówka wychowania przedszkolnego, Przedszkole Samorządowe w Wożuczynie Cukrowni, do którego uczęszcza 40 dzieci i zatrudnionych jest 3 nauczycieli. Na terenie gminy funkcjonują trzy klasy wychowania przedszkolnego przy szkołach podstawowych, do których uczęszcza 53 wychowanków.

• szkolnictwo podstawowe

Na terenie gminy działa 7 szkół podstawowych, w których to uczy się łącznie 659 uczniów, zatrudnionych jest 74 nauczycieli

• gimnazja

Na terenie gminy działa gimnazjum w którym uczy się 103 uczniów, zatrudnionych jest 4 nauczycieli. W oświacie pracuje łącznie 76,5 nauczycieli, 23,5 pracowników obsługi oraz 20 palaczy zatrudnianych sezonowo.

Wykaz gimnazjów i szkół podstawowych

Lp.	Nazwa szkoły i miejscowość	Ilość uczniów	Ilość zatrudnionych nauczycieli	Stan techniczny budynków
1.	Gimnazjum Publiczne w Rachaniach	103	3,5	Dobry
2.	SP Rachanie	212	16	Dobry
3.	SP Michałów	186	24	Dobry
4.	Filia Siemnice	26	2	Dobry
5.	SP Wożuczyn	121	14,5	Dobry
6.	SP Grodysławice	59	8	Dobry
7.	Filia Pawłówka	36	6,5	Dobry
8.	Filia Werechanie	19	2	Dobry
	Razem	762	76,5	

Średnio na jednego ucznia przypada 0,1 zatrudnionych. Zdecydowanie większość dzieci do szkół dowożona jest autobusami szkolnymi komunikacji państwowej, pozostałe uczęszczają pieszo.

Aktualnie sieć szkół na terenie Gminy jest właściwa i w pełni zabezpiecza potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Na terenie gminy nie znajdują się żadne szkoły średnie. Młodzież po ukończeniu gimnazjum może kontynuować naukę w najbliższych miejscowościach: Tomaszów Lubelski, Lubycza Królewska, Tyszowce, Łaszczów.

Infrastruktura oświaty

Placówka oświatowa	Liczba placówek na terenie gminy	Liczba wychowanków	Liczba nauczycieli
Przedszkola	1	40	3
Szkoły podstawowe	7	659	74
Gimnazja	1	103	4

2.8.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Na terenie gminy Rachanie działa dwie placówki świadczące usługi z zakresu służby zdrowia, są to: Ośrodek Zdrowia w Rachaniach oraz w Cukrowni Wożuczyn. W Ośrodkach Zdrowia w gminie Rachanie zatrudnionych jest w sumie 5 lekarzy, 9 pielęgniarek, technik analityk, położna i higienistka szkolna oraz 4 osoby z obsługi pomocniczej (sprzątaczk, pa-iacz i konserwator). W obu placówkach znajdują się gabinety stomatologiczne, w których pracuje dwóch lekarzy stomatologów i pomoce stomatologiczne. Na jednego lekarza przypada 1276 mieszkańców w gminie Rachanie. W gminie Rachanie znajdują się dwie apteki w miejscowościach: Rachanie i Wożuczyn Cukrownia.

Na terenie gminy brak jest szpitala oraz specjalistycznej opieki zdrowotnej, mieszkańcy gminy korzystają ze specjalistycznych usług medycznych w pobliskich miastach powiatowych, w Zamościu i Tomaszowie Lubelskim oraz w mieście wojewódzkim Lublinie. Gmina nie jest wolna od problemów społecznych, w tym pomocy biednym i dotkniętym patologiami. W zakresie udzielania materialnej pomocy najbardziej potrzebującym działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej zatrudniający 3 pracowników.

Celem pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin. Świadczenia pomocy społecznej powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy. Świadczenia powinny służyć umacnianiu rodziny oraz jej integracji ze środowiskiem.

Zadaniem gminy w zakresie pomocy społecznej jest w szczególności:

- a) prowadzenie domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia o zasięgu lokalnym
- b) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych
- c) przyznawanie pomocy rzeczowej
- d) przyznawanie pomocy (zasiłków, pożyczek) na usamodzielnienie ekonomiczne
- e) zadania o charakterze obligatoryjnym;
 - udzielenie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania
 - świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania
 - pokrywanie wydatków za świadczenia zdrowotne osobom nie objętym ubezpieczeniem

Gmina realizuje również zadania zlecone przez administrację rządową. Wśród tych zadań wyróżnia się:

- a) przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, renty socjalnej, dodatków przysługujących do tych świadczeń
- b) przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych, gwarantowanych okresowych i specjalnych okresowych
- c) opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne za osoby korzystające z zasiłków stałych i zasiłków okresowych gwarantowanych
- d) przyznawanie zasiłku celowego w formie biletu kredytowanego
- e) świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych, przysługujących na podstawie umowy o ochronie zdrowia psychicznego
- f) organizowanie i prowadzenie środowiskowych domów pomocy społecznej
- g) zadania wynikające z rządowych programów celowych:
 - pomoc wynikająca z ochrony macierzyństwa
 - dożywianie dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych
 - dopłata do wydatków na leki

W roku 1998 GOPS objął pomocą 269 rodzin liczących 1406 osób tj. 28% ogólnej liczby mieszkańców gminy.

Struktura pomocy udzielonej przez GOPS

Ilość	Zasiłki stałe	Zasiłki stałe wyrównawcze	Zasiłki okresowe	Renta socjalna	Zasiłki z tytułu ochrony macierzyństwa	Usługi opiekuńcze	Zasiłki celowe	Dożywianie dzieci
Osób	9	5	144	48	39	6	121	306
Świadczeń	98	52	459	632	167	6	121	-
Wartość w (zł)	32994	10132	7360	182478	31977	866822.4	14000	39740

Łączna wartość udzielonej pomocy wyniosła 345365 zł z czego:

- 331365 zł - na realizację zadań zleconych
- 14000 zł - na realizację zadań własnych

2.8.5. Kultura

W gminie Rachanie działają dwie biblioteki:

- Biblioteka Gminna w Rachaniach.
- Filia Biblioteki w Wózuczynie.

W każdej miejscowości należącej do gminy Rachanie znajduje się świetlica, która podlega określonej jednostce Ochotniczej Straży Pożarnej, a w Rachaniach znajduje się Gminny Ośrodek Kultury. Na terenie gminy Rachanie działa Gminny Ośrodek Kultury, który prowadzi tu ognisko muzyczne, pomagając dzieciom i młodzieży na rozwój talentów. Działają tam również dziecięce grupy muzyczne, teatralne i taneczne oraz zespoły śpiewacze seniorów. Przy szkole w Michałowie istnieje Zespół Iancu Ludowego KLEKS (zdobywca wielu nagród), zaś w Grodysławicach zespoły WAGABUNDA i DZIECIAKI. W Pawłówce istnieje zespół ludowy POLANIE.

2.8.6. Usługi pocztowo-telekomunikacyjne

Na terenie gminy usługi pocztowo-telekomunikacyjne świadczy urząd pocztowy w Rachaniach. Usługi telekomunikacyjne świadczone są dla 210 abonentów.

2.8.7. Usługi kultury

W każdej miejscowości działają remizy OSP, które obok swej podstawowej działalności wykorzystywane są do organizowania zabaw, wesel, prowadzą działalność kulturotwórczą.

2.8.8. Usługi komercyjne

Ważne znaczenie dla funkcjonowania gminy ma rozwój usług o charakterze komercyjnym: bytowych, handlowych, gastronomicznych, rzemiosła. W wyniku przemian społeczno-ekonomicznych kraju nastąpił dynamiczny rozwój sieci usług realizowanych przez prywatnych inwestorów. Sytuacja gospodarcza w gminie Rachanie w sektorze działalności pozarolniczej nie jest łatwa. Z jednej strony brakuje środków finansowych, które zapewniłyby szybszy rozwój z drugiej strony gminie brak jest niezbędnej infrastruktury, która przyciągałaby inwestorów z zewnątrz, a także kadry wykwalifikowanych fachowców.

Na terenie gminy funkcjonuje 160 podmiotów gospodarczych (według sekcji europejskiej klasyfikacji działalności). W większości są to firmy małe, rodzinne zatrudniające do 5 pracowników. Dzięki swej elastyczności odgrywają one i odgrywać będą dominującą rolę. W gospodarce gminy. Żywot wielu z tych przedsiębiorstw jest krótki, a liczba firm znikających corocznie z rynku w gminie jest o połowę mniejsza od powstających.

Swą działalność prywatne firmy koncentrują przede wszystkim w następujących kierunkach:

- rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo - 10 firm
- działalność produkcyjna - 16 firm.
- budownictwo - 8 firm,
- handel - 72 firmy,
- restauracje - 2 firmy,
- transport, składowanie - 18 firm.
- pośrednictwo finansowe - 5 firm.
- obsługa nieruchomości i firm - 6 firm,
- edukacja - 8 firm,
- ochrona zdrowia i opieka socjalna - 4 firmy,
- pozostała działalność usługowa, socjalna, komunalna - 10 firm.

160 firm działających w gminie Rachanie koncentruje swoją działalność przede wszystkim na handlu, produkcji oraz usługach. Znaczny udział firm o handlowym profilu jest zrozumiały. Ta dziedzina jako pierwsza została poddana pełnej liberalizacji.

W większości wsi występują usługi elementarne takie jak: sklepy, punkty sprzedaży drobno detalicznej, zlewnie mleka. Posiadają one formy rozproszone, a swoim usytuowaniem nawiązują do osadnictwa i odbiorcy. Natomiast placówki usługowe takie jak apteka, ośrodek zdrowia, szkoły, sklepy wielobranżowe zlokalizowane są głównie w Rachaniach. W ośrodku gminnym zlokalizowane są również usługi administracji publicznej (Urząd Gminy, Policja), administracji gospodarczej (Bank Spółdzielczy) oraz Straż Pożarna.

Na obszarze gminy bardzo słabo rozwinięta jest sieć instytucji wspomagania biznesu. Odczuwa się brak takich placówek obsługi przedsiębiorczości jak: ośrodki doradcze, lokalne fundusze pożyczkowo - gwarancyjne, firmy konsultingowe i marketingowe.

2.8.9. Turystyka

Walory turystyczne gminy Rachanie wskazują na potrzebę uznania tu przemysłu turystycznego za jeden z potencjalnych kierunków rozwoju gospodarczego gminy. Rozwój funkcji turystycznych może być poważnym źródłem dochodów ludności. Z rozwojem turystyki związane jest również ożywienie innych gałęzi gospodarki: handlu, gastronomii, transportu. Głównymi atutami dla rozwoju turystyki są dogodne, naturalne walory przyrodnicze i kulturowe.

Na obszarze gminy Rachanie znajdują się duże kompleksy leśne atrakcyjne dla turystów. Las Werechański, Siemierski, Rachański, Michałowski i Sojnica obfitują w grzyby i jagody. Na ich terenie występują głębokie wąwozy. Gmina Rachanie posiada wiele zabytków z XVII i XIX w. Są to głównie zespoły dworskie i pozostałości parków. W Celestynowie znajdują się ruiny murowanego dworu z XIX w. i pozostałości parku krajobrazowego. Drewniany dworek z przełomu XIX i XX w. zachował się w Pawłówcze z resztkami dworskiego parku. W Rachaniach pozostał dwór murowany z XVIII w., w którym znajduje się Uniwersytet Ludowy. Wóznicy posiada duże tereny zieleni parkowej z rzadko spotykanymi gatunkami drzew. Z powstałego tu m.in. w 1740 roku tarasowego ogrodu włoskiego pozostała leszczyna turecka o obwodzie pnia 390 cm i wysokości 18m. Z pięknego dworu kasztelana Miera pozostały tylko słupy murowane do bramy wjazdowej. Z tego okresu zachował się również kościół murowany z 1742 r. W miejscowości Grodysławice znajduje się kościół murowany z 1909 roku (dawna cerkiew).

Coraz większego znaczenia dla turystyki nabiera bliskie położenie gminy z Tomaszowem Lubelskim, głównie przy wykorzystaniu sobotnio - niedzielnego wypoczynku. W całej bazie turystycznej niewielki udział mają hotele, motele i pensjonaty.

Komplementarnym działaniem jest tworzenie sieci gospodarstw agroturystycznych mogących przyjąć wczasowiczów na 1 - 2 tygodniowy letni lub zimowy wypoczynek. Szeroki rozwój możliwości rekreacyjnych gminy wiąże się z opracowaniem strategicznego programu rozwoju agroturystyki.

2.9. Sfera finansowa

Niski poziom rozwoju gospodarczego gminy odbija się negatywnie na poziomie dochodów samorządu gminnego. W 1999 roku dochód gminy Rachanie wyniósł 5.986.761 zł, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniesie 938,51 zł, przy 833 zł na głowę w skali województwa i 1022 zł w skali kraju.

Do dochodu gminy należy wliczyć subwencje i dotacje. Subwencje w gminie można podzielić następująco: część podstawowa w wysokości 8.586 zł, część oświatowa - 2.199.693 zł oraz część rekompensująca - 88.281 zł, czyli ogółem subwencje gminy wyniosły 2.297.560 zł. Dotacje gminne wyniosły w 1999 roku 812.978 zł. Z ogólnej wielkości dochodów gminy 40,8% stanowiły subwencje i 14,5 % dotacje rządowe, łącznie subwencje i dotacje wyniosły w dochodach 55,3%, wobec 47,9% w województwie i 38,3 w całym kraju.

Na tym tle należy podkreślić znaczną aktywność inwestycyjną gminy, która pomimo tak niskich dochodów przeznaczyła większy odsetek swoich wydatków na cele inwestycyjne.

Wielkość wydatków na te cele w 1999 roku wyniosła 632.263 zł co stanowiło 10,56 % dochodu gminy, zaś w 1998 roku gmina przeznaczyła na inwestycje 693.500 (w tym 200.000 zł kredytu bankowego przy 493.500 wydatków z dochodów gminy wynoszących w 1998 r. 5.181.713 zł - 9,52% dochodów) nastąpił wzrost o przeszło 1% (średnio wszystkie gminy w województwie 24,2 %).

Analiza sytuacji ekonomicznej gminy - ankiet: koniunktura gminy wykazała, że na jej terenie w okresie 1990 - 1999 nastąpił przyrost podmiotów gospodarczych o 30 jednostek, głównie w sektorze prywatnym - odzwierciedlenie tych tendencji na rynku pracy.

2.10. Rolnictwo

• Struktura użytkowania ziemi

Głównymi elementami środowiska przyrodniczego, które decydują o możliwościach rozwoju rolnictwa gminy są: gleby, warunki wodne i rzeźba terenu.

Warunki klimatyczne sprzyjają gospodarce rolnej czego przykładem jest długość okresu wegetacji roślin. Tereny gminy należą do najbardziej suchych obszarów województwa lubelskiego (poniżej 550 mm opadów).

Ważnym czynnikiem umożliwiającym rozwój rolnictwa są warunki wodne występujące w profilu glebowym. W przypadku gminy regulacje stosunków wodnych w glebie objęła blisko 62 % użytków rolnych, gdy w województwie - 66%, a w Polsce - 70,7%.

W strukturze użytkowania ziemi największą powierzchnię zajmują użytki rolne, które w ogólnej powierzchni gminy stanowią 72 % (województwa 21,7 %, a kraju 28,5 %), a pozostałe grunty to 28 % (województwa 9,9 %, kraju 12,5%). Wśród użytków rolnych dominują grunty orne, które stanowią 84 % ich powierzchni (województwa 78,4 %, kraju 76,5%); trwałe użytki zielone 15,85% (województwa 16,9 %, kraj 22,1 %) oraz sady 0,4%

Zróżnicowanie gleb pod względem jakościowym gleb

Klasa. Gruntów	Użytki rolne	
	ha	%
I	1049,83	16,22%
II	2501,12	38,64%
III	1022,02	15,79%
IV	1003,14	15,50%
V	517,13	7,99%
VI	379,6	5,86%
Razem	6472,84	100,00%

Bonitacja gruntów gminy

Użytki rolne	Klasy bonitacyjne	Ilość gruntów ha	Ilość gruntów %
Grunty orne + sady	I	172	3,0
	I	1759	3,05
	IIIa	2151	37,2
	IIIb	908	15,8
	IVa	535	9,3
	IVb	148	2,6
	V	90	1,6
	VI	1	-
	VIz	-	-
Użytki zielone	I	-	-
	II	41	3,7
	III	387	34,9
	IV	440	39,6
	V	219	19,7
	VI	23	2,1
	VIz	-	-

• Struktura agrarna

Na terenie Gminy funkcjonuje 2073 gospodarstw rolnych. Wiodącą formą władania ziemią jest sektor prywatny. W jego zasobach znajduje się 4454,9 ha użytków rolnych, co stanowi 68,82 %.

Struktura własności użytków rolnych

Wyszczególnienie grup rejestrowych	Powierzchnia w ha	Udział procentowy(%)
Państwowe Gospodarstwa Rolne	159,1	2,46
Lasy i inne grunty leśnictwa	1859	28,72
Indywidualne gospodarstwa rolne	4454,9	68,82

Struktura powierzchni gospodarstw indywidualnych w Gminie Rachanie

		Gmina Rachanie	
		liczba gospodarstw	Powierzchnia
Ogółem		2073	6473
Działki rolne		219	103
Indywidualne gospodarstwa razem		1845	6370
Grupy obszarowe	1-2	686	331
	2-3	302	509
	3-4	268	593
	4-5	223	749
	5-7	179	1413
	7-10	126	1536
	10-15	47	803
	15-20	16	356
	Powyżej 20	7	183

Bardzo wysoki udział gospodarstw małych do 5 ha (aż 33,71 % ogółu gospodarstw) nie daje szansy rozwoju rolnictwa towarowego.

Struktura użytków rolnych w gminie Rachanie

Pow. ogólna	Użytki rolne						Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki	W tym pod wodami użytkowymi
	Razem	Grunty orne		Sady	Łąki	Pastwiska			
		Razem	W tym pod zasiewami						
8952	6473	5421	5273	26	957	69	1859	620	3
Udział powierzchni w (%)	72,31	60,56	58,90	0,29	10,69	0,77	20,77	6,93	0,03

Średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego wynosi 3,09 ha, w województwie lubelskim wynosi 6,1 ha, a w kraju 7,0 ha.

Struktura powierzchni przeciętnego arealu gospodarstw rolnych sołectw

Sołectwa	Struktura powierzchni gospodarstw					Wielkość użytków rolnych	Przeciętna wielkość gospodarstwa
	Wielkość gospodarstw (w hektarach)						
	do 4,99	5,00 - 9,99	10,00-14,99	powyżej 15,00			
Grodysławice	89	29	5	1		498	4,02
Grodysławice Kolonia	68	15	2	1		296	3,44
Józefówka	95	23	4	2		435	3,51
Kozia Wola	41	5	0	2		140	2,92
Michałów	87	13	6	2		376	3,48

Michałów Kolonia	48	8	0	0	149	2,66
Pawłówka	142	36	3	2	600	3,28
Rachanie	178	50	7	2	1076	3,19
Siemnice	110	25	2	1	434	3,14
Siemierz	145	31	11	7	713	3,68
Werechanie	189	21	2	1	526	2,47
Woźuczyn	273	22	3	1	693	2,32
Żwiartówek	86	32	2	1	363	3,27
Woźuczyn Cukrownia	47	5	0	0	116	2,23
Razem	1698	305	47	23	6412	3,09

• Kierunki produkcji rolnej

Czynnikami intensyfikacji produkcji rolnej jest wyposażenie rolnictwa w środki produkcji, zarówno trwałe: maszyny, narzędzia rolnicze jak i obrotowe: nawozy mineralne, środki ochrony roślin i inne. Średnio w gminie na 100 ha użytków rolnych przypada 8,15 ciągnika (w województwie - 8,8 a w kraju 7,3).

Nawożenie mineralne w gminie kształtuje się na poziomie 68 kg NPK na 1 ha użytków rolnych (w województwie - 90,2 kg NPK, a w Polsce - 89,6 kg).

Rolnictwo gminy oparte jest głównie na produkcji zbóż, nisko plonujących, dających małe dochody, ale też nie wymagających pielęgnacji i wysokiego nawożenia. Dominującą grupą upraw są zboża, których udział w ogólnej powierzchni zasiewów stanowi w 1999 roku 72,34%.

Wśród tej grupy roślin poważną pozycję zajmuje pszenica, 49,21% powierzchni zasiewów zbóż. Następnie są: jęczmień 12,80%, zboża pozostałe: pszenżyto 6,10%, żyto 2,95%, owies 0,98%. Znaczną pozycję w strukturze zasiewów zajmuje burak cukrowy. Jego udział w ogólnej powierzchni zasiewów wynosi 16,73%. Dużą część zasiewów zajmuje również uprawa ziemniaków, które zajmują 7,48% gruntów rolnych w gminie.

W zdecydowanej większości gospodarstw uprawia się zboże i prowadzi się chów zwierząt gospodarskich.

Struktura zasiewów i szacunkowe plony

Rodzaj	Powierzchnia - (ha)	Udział procentowy - (%)	Szacunkowy plon - q/ha
Pszenica	2500	49,21%	34
Żyto	150	2,95%	25
Jęczmień	650	12,80%	30
Owies	50	0,98%	24
Zboża pozostałe	310	6,10%	27
Gryka, proso i inne zbożowe	10	0,20%	18
Kukurydza	5	0,10%	4
Strączkowe jadalne	50	0,98%	20
Ziemniaki	380	7,48%	4
Buraki cukrowe	850	16,73%	4
Rzepak i rzepik	40	0,79%	18
Pozostałe	85	1,67%	
Ogółem	5080	100,00%	

• Struktura i wielkość hodowli

Ten dział produkcji rolniczej w ciągu ostatnich 20 lat uległ wielkim przemianom zarówno pod względem wielkości jak i struktury hodowli. Niemal zupełnie znikła hodowla koni i owiec.

Obsada zwierząt w sztukach fizycznych

Wyszczególnienie	Liczba	Na 100 ha użytków rolnych
Bydło	2760	42,64
w tym krowy	1270	19,62
Trzoda chlewna	2441	37,71
w tym maciory	159	2,46
Konie	441	6,81
Owce	55	0,85
Kozy	26	0,40
Króliki	483	7,46
Drób	17692	273,32

Hodowla zwierząt gospodarskich oraz ich struktura wykazuje związek z naturalnymi warunkami przyrodniczymi i strukturą zasiewów. Dominującym gatunkiem w hodowli zwierząt jest bydło - 2760 sztuk, na 100 ha użytków rolnych 42,64 szt. bydła, w województwie 36,1 szt. na 100 ha użytków rolnych, w kraju 37,7 szt. na 100 ha użytków rolnych. Następnie trzoda chlewna - 2441 sztuk, na 100 ha użytków rolnych jest 37,71 szt. trzody chlewnej, w województwie wskaźnik ten wynosi 89 szt. na 100 ha użytków rolnych, a w Polsce - 103,9 szt. na 100 ha użytków rolnych.

W Gminie dominuje hodowla bydła, głównie bydła rzeźnego. Hodowla trzody chlewnej spada z uwagi na bardzo małą rentowność produkcji. Z reguły hodowla ma charakter tradycyjny i ekstensywny.

System dystrybucji płodów rolnych w gminie Rachanie jest słabo rozwinięty, a także informacja rynkowa jest słaba. Z powodu rozdrobnionej i rozproszonej produkcji, niskich kwalifikacji zawodowych producentów rolnych, braku profesjonalnych umiejętności marketingowych oraz nie istnienia grup producenckich, rolnicy nie są w stanie zapewnić dostaw towaru na rynek w wystarczającej ilości, o należytej jakości i jednorodności. Dlatego też rolnicy nie mogą sprostać konkurencji na rynku.

2.11. Leśnictwo

Na obszarze Gminy Rachanie znajdują się duże kompleksy leśne. W lasach Werechańskim, Siemierskim, Rachańskim, Michałowskim i Sojnicy występują głębokie wąwozy lessowe.

Powierzchnia gruntów leśnych wynosi 1859 ha co stanowi 21 % powierzchni gminy. Struktura własności gruntów leśnych przedstawia się następująco:

- lasy stanowiące własność Skarbu Państwa pod zarządem PGL Lasy Państwowe 1516 ha
- lasy stanowiące własność prywatną 343 ha.

Udział gruntowy drzew występujących w drzewostanach przedstawia się następująco: sosna 8 %, dąb 5 %, brzoza 22 %, olcha 5 %, osika 9 %, buk 30 %, grab 15 %, inne 6%. Brzoza i buk są głównymi gatunkami lasotwórczymi w lasach gmin Rachanie.

3. Komunikacja drogowa

Dostępność komunikacyjna gminy Rachanie jest dobra. Na terenie gminy Rachanie istnieje 219 km dróg, w tym 82 km o nawierzchni utwardzonej. Do podstawowego układu dróg w gminie Rachanie należą:

- drogi wojewódzkie o łącznej długości 18 km drogi powiatowe o łącznej długości 37 km
- drogi gminne o łącznej długości 34,2 km
- pozostałe 130 km to drogi osiedlowe lub obsługi pól

Przebieg dróg wojewódzkich

l.p.	Nr drogi	Przebieg	Długość w km	
			Ogółem	Twarde
1.	850	Tomaszów Lubelski - Józefówka - Rachanie - Hrubieszów	10	10
2.	852	Tomaszów Lubelski - Józefówka - Grodysławice - Łaszczów	8	8
Razem			18	18

4. System infrastruktury technicznej i komunalnej

4.1. Zaopatrzenie w wodę

Stan wyposażenia gminy w wodociągi zależy od takich czynników jak: stopnia rozproszenia sieci osadniczej, dostępu do wód podziemnych oraz stopnia zamożności samorządu gminnego. Średni wskaźnik dla gminy wynosi 100 % gospodarstw domowych korzystających z sieci wodociągowej. Obecnie w gminie jest 75 km sieci wodociągowej oraz 1531 przyłączy.

Stan sieci wodociągowej w poszczególnych miejscowościach

Nazwa miejscowości	Sieć wodociągowa	
	w km	Liczba przyłączy
Rachanie	6,7	238
Rachanie Kolonia	1,6	18
Pawłówka	5,4	120
Pawłówka Kolonia	0,7	16
Werechanie	4,9	128
Józefówka	5,0	112
Grodysławice	5,6	103
Grodysławice Kolonia	5,0	40
Siemnice	3,0	89
Woźuczyn	10,0	245
Michałów	5,8	102
Zwiartówek	5,8	80
Kozia Wola	3,0	30
Zwiartówek Kolonia	1,7	13
Michałów Kolonia	4,1	56
Siemierz	6,7	141
Ogółem	75	1531

Większość gospodarstw pobiera wodę ze studni kopanych, aczkolwiek sukcesywnie przechodzi się na studnie głębinowe wiercone z hydroforem włączonym automatycznie. Ten system jest właściwy tam, gdzie doprowadzenie wodociągu nie ma uzasadnienia ekonomicznego, ze względu na peryferyjne położenie gospodarstwa lub ogólnie duże rozproszenie gospodarstw. Natomiast w każdej miejscowości o względnym skupieniu zagród, właściwym jest zwodociągowanie gospodarstw.

4.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Gmina posiada 15 km kanalizacji. Jednak większość gospodarstw domowych posiada instalacje odprowadzające nieczystości do bezodpływowych zbiorników (szamb). W planach budowa oczyszczalni ścieków o przepustowości 200m³ / dobę w miejscowości Rachanie oraz budowa sieci kanalizacyjnej również w Rachaniach.

4.3. Gospodarka odpadami

Na terenie gminy zlokalizowane jest składowisko odpadów w miejscowości Grodysławice. Stan techniczny i sanitarny składowiska jest niezadowolający gdyż brak jest odpowiednich uszczelnień podłoża, szczególnie tam gdzie istnieją sektory na odpady płynne.

Odpady przemysłowe wytwarzane w Cukrowni Woźuczyn tj. błoto defekosaturacyjne i żużel z kotłowni, wykorzystywane są przez rolników jako nawóz wapienny (błoto defekosaturacyjne), a żużel wykorzystywany jest w budownictwie i drogownictwie.

Ogólna charakterystyka składowiska

Lokalizacja	Powierzchnia chłonność	Składowane odpady	Charakterystyka obiektu, sposób eksploatacji	Monitoring środowiska
Gmina Rachanie – miejscowość Grodysławice	0,8 ha 20 tys.m ³	Odpady stałe 350t/rok Odpady płynne 500m ³ /rok	Teren — użytki rolne, pola uprawne Strefa ochronna 1200m Pod i nadpoziomowy	Woda podziemna dwie studnie, gleba, rośliny dwa punkty

4.4. Energetyka

Energia elektryczna stanowi podstawowe źródło energetyczne. Na terenie gminy wszystkie zakłady, instytucje oraz gospodarstwa rolne są w pełni zelektryfikowane. W chwili obecnej nie dostrzega się niedoboru energii elektrycznej. Sieć energetyczna jest dość dobrze rozbudowana i zapewnia dostęp wszystkim odbiorcom. W linie wysokiego napięcia zaopatrzonych jest 853 gospodarstw, zaś w sieć linii napięcia do 220V zaopatrzonych jest 544 gospodarstw.

4.5. Ciepłownictwo

Na terenie gminy nie istnieje centralne źródło ciepła, ani sieć ciepłownicza. Obiekty administracji, kultury, służby zdrowia, szkolnictwa, handlu, przemysłu i inne ogrzewane są lokalnymi źródłami ciepła opalanymi paliwem stałym. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa ogrzewana jest węglem lub drzewem, rzadziej koksem lub gazem z butli. Do podgrzewania ciepłej wody dla celów bytowo - gospodarczych stosowane są najczęściej podgrzewacze elektryczne objętościowe lub przemysłowe, gazowe - gazem z butli bądź trzony kuchenne opalane węglem bądź drewnem.

4.6. Gazyfikacja

Gmina Rachanie nie posiada gazu przewodowego, zaś jej mieszkańcy w coraz szerszym zakresie korzystają z gazu w butlach gazowych. Potrzeba gazyfikacji gminy wynika z dwu podstawowych przesłanek: ekologicznych i gospodarczych. Obszar gminy Rachanie charakteryzuje się niewielkim skażeniem środowiska. Wobec braku zakładów przemysłowych powietrze atmosferyczne jest skażone głównie przez kotłownie indywidualne ogrzewane węglem bądź drewnem oraz pojazdy samochodowe. Powszechne wykorzystanie gazu ziemnego pozwoli jeszcze zmniejszyć emisję gazów i pyłów szkodliwych. Powszechne wykorzystanie gazu ziemnego jest uzasadnione również ekonomicznie. Chodzi nie tylko o usprawnienie pracy gospodyniom domowym, ale również o ogrzewanie mieszkań i przygotowywanie pasz dla zwierząt gospodarskich. Posiadanie gazu wywiera także ogromny wpływ na powstanie gospodarstw agroturystycznych.

4.7. Telekomunikacja

Stan telekomunikacji w gminie nie jest zadowalający. Łączna liczba abonentów telefonicznych sieci Telekomunikacji Polskiej S.A. w gminie na dzień 31 grudnia 1999 r. wynosi 210. Liczba abonamentów przypadających na 100 mieszkańców jest znikomo mała i wynosi 3,3- Stan ten ma ulec w najbliższym okresie znacznej poprawie. Przyczyni się do tego szczególnie fakt zamontowania centrali automatycznej w Rachaniach. Trwa rozbudowa sieci telefonicznej w miejscowościach Rachanie, Pawłówka, Józefiówka, Grodysławice, Wożuczyn Cukrownia, Michałów i Michałów Kolonia. W najbliższym czasie przewiduje się rozbudowę i modernizację istniejącej sieci telefonicznej w powyższych miejscowościach oraz w miejscowościach: Grodysławice Kolonia, Siemnice, Wożuczyn, Zwiartówek, Kozia Wola, Zwiartówek Kolonia i Siemierz. Niedobór telefonii tradycyjnej na terenie gminy rekompensuje w ostatnim okresie sieć telefonii komórkowej.

4.8. Ochrona przeciwpożarowa

Na terenie Gminy Rachanie działa 9 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, zrzeszających 329 członków. Stan podstawowego wyposażenia technicznego przedstawia się następująco:

- Samochody bojowe ciężkie
- 2 samochody typu STAR (1.6 BA, 1.6 BM);
- Samochody bojowe lekkie - 2 samochody typu M (Żuk, Lublin);
- Motopompy: typu M. - 7 szt. (PO - 3, PO - 5), typu S - 3 szt.;
- Piły spalinowe
- Odzież specjalna.

Wszystkie jednostki współpracują z zawodową strażą pożarną w Tomaszowie Lubelskim.

5. Bibliografia

1. Jan Górak. Miasta i miasteczka Zamojszczyzny, OBiDz, Zamość, 1990;
2. Jan Górak, Materiały do Historii Kultury Materialnej Zamojszczyzny PSOZ Zamość, 1992;
3. Jan Górak, Kościoły drewniane Zamojszczyzny, OBiDz Zamość, 1986;
4. Jan Górak, Regionalne formy architektury drewnianej Lubelszczyzny na tle zagadnień osadnictwa, PSOZ, Zamość, 1994;
5. Praca zbiorowa. Zabytki architektury i budownictwa w Polsce (woj. zamojskie), odz., Warszawa, 1991;
6. Kawalko Danuta, Cmentarze województwa zamojskiego, PSOZ, Zamość, 1994;
7. Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Lublinie, Delegatura w Zamościu; Wytyczne konserwatorskie do opracowania „studium” (materiały mapowe, tekstowe, wnioski, zalecenia, postulaty),
8. Praca zbiorowa, Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego, Biblioteka
1. Monitoringu Środowiska, Lublin, 1999;
9. Praca zbiorowa Starostwa Powiatowego w Tomaszowie Lubelskim - Program Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Środowiska dla Powiatu Tomaszów Lubelski — 2000 rok,
10. Zbiór materiałów jednostek i instytucji - wnioski, postulaty, zalecenia, uwarunkowania i inne materiały pomocnicze uzyskane do danych wyjściowych do projektowania,
11. Urząd Gminy w Rachaniach - „Sfera Rozwoju Gminy Rachanie”,
12. Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin, 2000; Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego,
13. Studium zagospodarowania przestrzennego województwa zamojskiego, W.B.P.P., Zamość, 1995-1997;
14. Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Rachanie uchwalony Uchwałą Nr XVI/69/91 Rady Gminy w Rachaniach z dnia 9 września.